Overhalla kommune

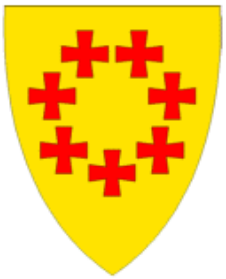

- positiv, frisk og framsynt -

Revidert økonomiplan

2017 - 2020

Rådmannens forslag

Innhold

INNLEDNING 3
KOMMUNESTYRETS BEHANDLING OG VEDTAK 20.06.2016 3
Feil! Bokmerke er ikke definert.
1 ØKONOMISK STATUS OG UTVIKLING 4
2 VURDERING AV TJENESTER 8
2.1 Innledning 8
2.2 Befolkningssammensetning og behov 8
2.2.1 Alderssammensetning 8
2.2.2 Bosettingsmønster 9
2.3 Prioriteringer 10
2.3.1 Grunnskole 11
2.3.2 Barnehage 12
2.3.3 Eldreomsorg 13
2.3.4 Barnevern 15
2.3.6 Sosialtjenester 17
2.3.6 Kultur 18
3 KONSEKVENSJUSTERT BUDSJETTOVERSIKT 20
3.1 Generelt 20
3.2 Framskriving løpende drift (2016 - 2019) 20
4 HANDLINGSPROGRAM 2017 – 2020 28
4.1 Kommunen som lokalsamfunn 30
4.2 Tjenestetilbudet 49
4.3 Godt arbeidsmiljø (hovedmål 7) 53
4.4 Økonomi 53
5 TILTAK/ENDRINGER I PERIODEN 2016– 2019 54
5.2 Endringer i driften 54
5.3 Rådmannens forslag til økonomiplan 2017-2020 55

INNLEDNING

Rådmannen legger med dette fram forslag til revidert økonomiplan for perioden 2017 – 2020 for Overhalla kommune.

Kommuneloven § 44 legger føringer for kommunale økonomiplaner.

I kommunene er det ulik praksis når det gjelder *behandlingstidspunkt* for økonomiplanen. De senere årene har en i Overhalla valgt å legge økonomiplanen frem til behandling på vårparten. Økonomiplanen legger dermed premisser for den kommende budsjettbehandlingen.

Økonomiplanen 2017 - 2020 tar utgangspunkt i forslag til årsbudsjett 2016 og en framskriving av tallene. Framstillingen har en mindre detaljert inndeling enn årsbudsjettet. Det er lagt vekt på å få fram den økonomiske utviklingen i grove trekk, med angivelse av planlagte rammer for hovedområdene, nøkkeltall m.v.

RÅDMANNENS FORSLAG TIL VEDTAK

Overhalla kommune
- Positiv, frisk og framsynt
Sentraladministrasjonen

Saksmappe: 2016/4769-7
Saksbehandler:
Roger Hasselvold

Saksframlegg

Revidert økonomiplan 2017-2020

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Overhalla formannskap		03.11.2016
Overhalla kommunestyre		19.12.2016

Rådmannens innstilling
Rådmannens forslag til revidert økonomiplan for 2017 – 2020 vedtas.

1 ØKONOMISK STATUS OG UTVIKLING

Overhalla kommune har i de siste årene hatt en positiv inntektsvekst som knyttes til innføring av eiendomsskatt, effektiviseringstiltak og vekst i innbyggertallet. I 2015 var det en befolkningsvekst i Overhalla på 2 % som prosentvis var den største økningen i Nord Trøndelag. Prognoser fra Statistisk sentralbyrå viser at befolkningsveksten vil fortsette i kommende år.

Middelsprognosen viser at folketallet vil øke med 130 i løpet av de neste 5 årene. Veksten siste 5 årene har vært 146. I 2040 antas det at en vil være 4700 innbyggere.

Veksten i brutto driftsinntekter pr innbygger har vært større enn landsgjennomsnittet i perioden 2011 til 2015, og Overhalla har i 2015 større inntekt pr innbygger enn landsgjennomsnittet.

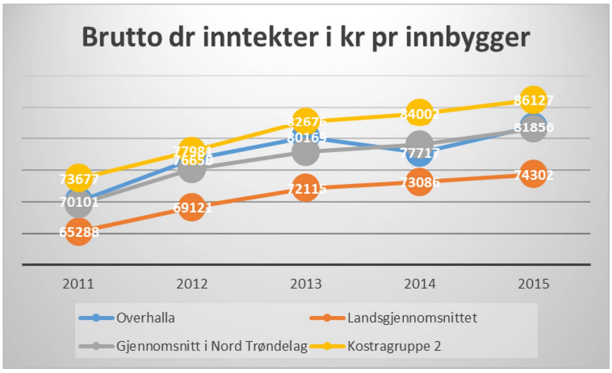

Skatt- og rammetilskuddet utgjorde 67 % av inntektene siste år. Dette er på nivå med landsgjennomsnittet, men høyere enn gjennomsnittet i N-T og KOSTRA gruppe 2.

Regjeringen har i forbindelse med kommuneproposisjonen 2017 fremmet forslag om endringer i inntektssystemet. For Overhalla medfører disse endringene mindre inntekt i utgiftsutjevningen (kostnadsnøklene) og basistilskuddet. Skjønnstilskudd på kr 500.000 tas ut. Samlet gir dette en reduksjon på kr 2,3 millioner, hvor av kr 1,7 millioner dekkes av inntektsgarantiordningen (INGAR). Fra 2018 er den redusert med kr 1,5 millioner. Nedgangen knyttes til forventet nasjonal reduksjon i innbyggertilskuddet som er lagt inn i «modellen» fra 2018. Formålet med inntektsgarantiordningen (INGAR) er å gi kommunene en helhetlig skjerming mot plutselige endringer i rammetilskuddet, og gjennom dette gjøre inntektssystemet mer fleksibelt og forutsigbart.

I prognosen for de kommende års overføringer er følgende forutsetninger satt inn:

- Folketall i Overhalla pr 1/1-2017 er 3850.
- Realvekst i kommunesektorens frie inntekter på 3,5 mrd kr, og oppjustert skatteanslag 2016 er på kr 0,6 mrd.
- Rammetilskuddet er ikke justert for deflator (lønns- og prisvekst).

Dette er foreløpige tall. En vil ved behandling av Statsbudsjettet for kommende år (oktober) få eksakte tall.

Overhalla er en middels «skattesvak» kommune, hvor inntekten har vært mellom 75-77 % av landsgjennomsnittet i senere år. Tapet i forhold til landsgjennomsnittet dekkes via skatteutjevning. Overhalla har etter utjevningen en skatteinntekt på 94 % av landsgjennomsnittet. I prognosene for 2017 vil inntekten øke med ca kr 700.000.

Driftsutgiftene har hatt en lavere vekst enn driftsinntektene. Dette er grunnet en gjennomført strukturell endring i perioden med sikte på å redusere driftskostnadene. Brutto driftsresultat i prosent av driftsinntekten har fra 2011 økt fra 3,6 % til 7 % i 2015.

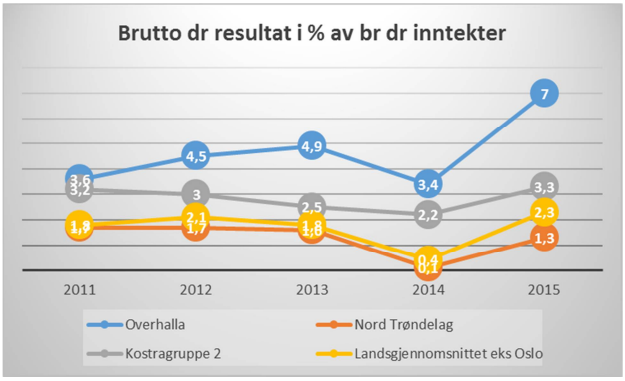

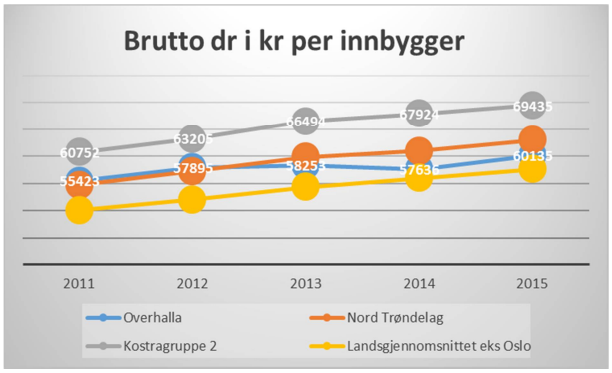

Korrigert bruttodriftsutgifter pr innbygger viser at økningen i utgiftene fulgte landsgjennomsnittet fram til 2012. 2013 ble den redusert til under nivået i Nord-Trøndelag KOSTRA gruppe 2.

Kommunens langsiktige gjeld har i perioden 2004 til 2015 økt med 155 millioner, og var ved årsskifte kr 328 millioner. Netto renteeksponert gjeld utgjorde 51 % av brutto driftsinntekter i 2015. Dette er en god del høyere enn landsgjennomsnittet, men gjeldsgraden gikk litt ned. Gjennomsnittet i landet er drøye 33 %. 60 kommuner i Norge har ikke renteeksponert gjeld – omløpsmidler og fordringer utgjør en større sum.

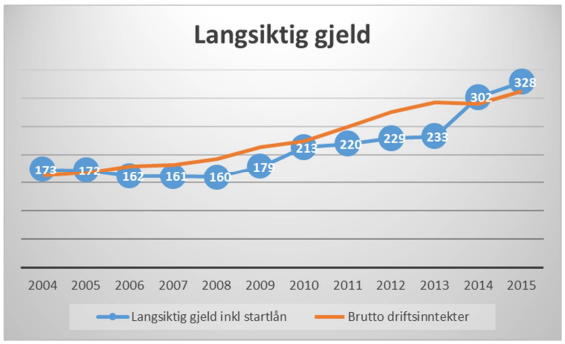

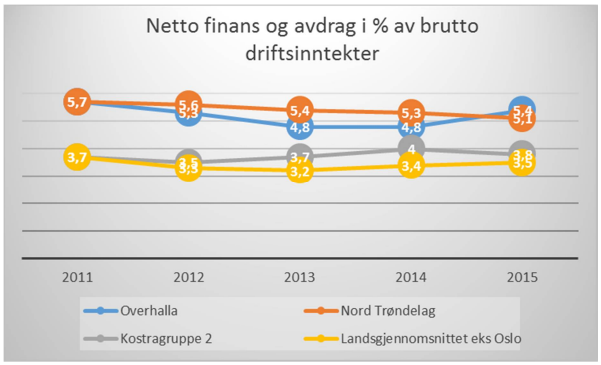

Finansutgiften har i samme periode økt med kr 10 millioner. Overhalla brukte 5,4 % av driftsinntektene på renter og avdrag i 2015. Netto utgift til finans, før avdrag, er til sammenlikning på 2,3 %. Kommunens valgte strategi med en stor andel av låneporteføljen som er rentesikret og den høye lånegjelden kan være forklaringen.

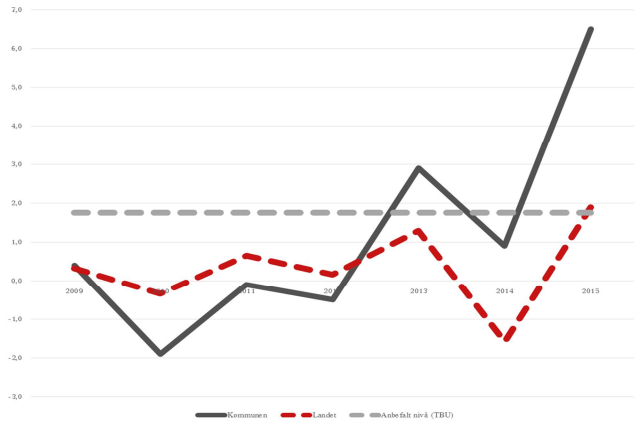

Netto driftsresultat er en indikator på den økonomiske balansen i en kommune. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommune har disponibelt til avsetninger og investeringer.

I forhold til store planlagte investeringer og økning i fremtidige finanskostnader er driften blitt tilpasset den fremtidige økningen i driftskostnadene. Det forventes en reduksjon i resultatet utover i økonomiplanperioden.

For at en skal kunne sammenlikne netto driftsresultat over år må en korrigere for premieavvik og netto avsettinger til bundne fond. Teknisk beregningsutvalg anbefaler at korrigert netto driftsresultat bør være 1,75 % etter at momskompensasjonen forsvant ut av driftsregnskapet.

Overhalla hadde et korrigert netto driftsresultat på 6,5 %. I Kommunal Rapport's «kommunebarometeret» er Overhalla med det rangert til å ha det 36. beste resultatet i landet, og på 63. plass når det gjelder gjennomsnittet for de fire siste år. Korrigert netto driftsresultat for hele Kommune-Norge var 1,9 % i 2015, mot minus 1,6 % året før.

For å kunne møte enderinger i tjenestebehovet og eksterne rammebetingelser er det viktig at en har et disposisjonsfond som kan dekke underskudd i driftsbalansen i kortere perioder. Fondsbeholdningen vil også ha betydning for likviditeten.

Disposisjonsfondet var nært oppbrukt i 2008, og det har i senere år vært fokus på styrking av fondet. Ved utgangen av 2015 er på kr 30 millioner og er å betrakte som solid. Det er tilstrekkelig til å kunne håndtere plutselige økonomiske utfordringer.

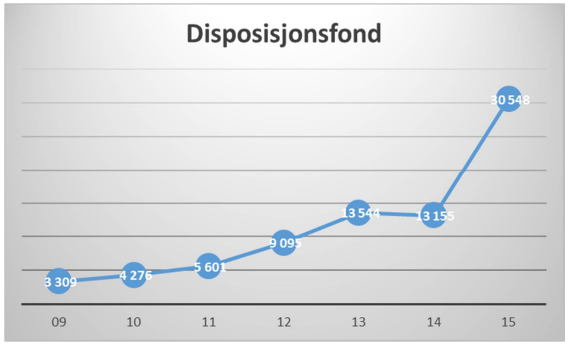

Disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter viser for Overhalla at det ved utgangen av 2015 er på 10,8 %. Samlet for hele landet er den på 7,6 %. Det anbefales at disposisjonsfondet bør være mellom 5 – 10 % av brutto driftsinntekter.

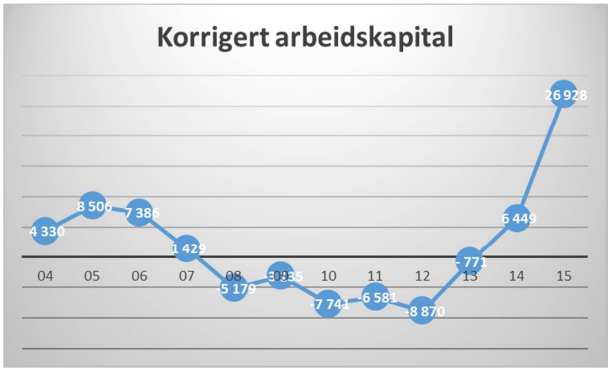

Arbeidskapitalen har på lik linje med disposisjonsfondet hatt en stor forbedring som følge av det positivt netto driftsresultatet.

Likviditeten er god, noe som også understrekes av nøkkeltallet Likviditetsgrad 1. Ved utgangen av 2015 er på 150 %. Anbefalt størrelse er 100 %.

Kommuneøkonomien er styrket i foregående år og er på et solid nivå ved utgangen av 2015. Det planlegges vesentlige investeringer i planperioden som medfører økte finansutgifter. Befolkningsvekst medfører også økte etterspørsel etter tjenester, som videre gir økte driftskostnader. Det vil derfor trolig bli mindre til avsetting og styrking i kommende år.

Det knyttes stor usikkerhet til økonomiske rammebetingelser i kommende år. Nytt inntektssystem er nå bli avklart. Oppgaver kommunene skal ha ansvar for i fremtiden er ikke avklart. Regionstruktur og kommunestruktur er i endring. I tillegg pågår flere statlige reformer som kan få betydning for distriktene. Dette er faktorer som kan påvirke kommunens utgifter og inntekter i kommende år.

Kommunebarometrets tall for Overhalla:

Økonomi

10 % vekt i barometeret	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
DRIFTSRESULTAT: Korrigert netto driftsresultat siste år (10 % vekt innen sektoren)	2,9	0,9	**6,5**	4,2	4,1	**5,2**	**36**
DRIFTSRESULTAT: Korrigert netto driftsresultat siste fire år (15 %)	0,2	0,8	**2,5**	3,1	3,9	**4,5**	**63**
DRIFTSRESULTAT: Brutto driftsresultat (10 %)	4,8	3,4	**7,0**	4,8	4,9	**6,0**	**12**
DISPOSISJONSFOND: I prosent av brutto driftsinntekter (10 %)	5,1	6,8	**10,8**	2,7	3,0	**3,5**	**111**
GJELD: Netto renteeksponert gjeld i prosent av brutto driftsinntekter (15 %)	41	59	**51**	2,8	2,2	**2,5**	**282**
GJELD: Endring i renteeksponert gjeld siste år (10 %)	0	44	**-9**	3,9	1,0	**4,9**	**59**
NETTO FINANSUTGIFTER: I prosent av brutto driftsinntekter, eksklusive avdrag (5 %)	2,2	2,2	**2,3**	1,4	1,3	**1,1**	**375**
INVESTERINGER: Snitt siste fire år, som andel av brutto driftsinntekter (10 %)	10,4	11,5	**15,6**	4,4	4,0	**2,9**	**316**
LÅN: Andel av investeringene som finansieres med lån, siste fire år (5 %)	75	73	**76**	1,9	1,9	**1,6**	**337**
PREMIEAVVIK: Oppsamlet beløp i balansen, i prosent av brutto driftsinntekter (10 %)	4,6	5,6	**3,4**	4,1	4,0	**4,3**	**105**

2 VURDERING AV TJENESTER

2.1 Innledning

KOSTRA (KOmmune-STat-RApportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. Informasjonen om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder blir registrert og sammenstilt for å gi relevant informasjon til beslutningstakere både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal gi bedre grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale mål oppnås. I nøkkeltallene sammenstilles data som rapporteres direkte fra kommunene til SSB og tall hentet fra nasjonale registre utenfor SSB. Mer om temaet finnes på www.ssb.no/kostra

SSB har gruppert landets kommuner etter kriterier som folkemengde og økonomiske rammebetingelser. Overhalla kommune er nå plassert i gruppe 2:

En har i årets økonomiplan valgt å ta inn analysen av KOSTRA-tall som er foretatt av Kommunal Rapport via Kommunebarometeret.

2.2 Befolkningssammensetning og behov

Befolkningssammensetning har betydning for hvilke tjenester kommunen må produsere.

Innbyggertallet i Overhalla gikk kraftig ned fra toppåret 1992 (3 804 innbyggere). Trenden snudde i 04/05 og vi har siden hatt en årlig økning. Ved utgangen av 2015 var det 3825 innbyggere i kommunen.

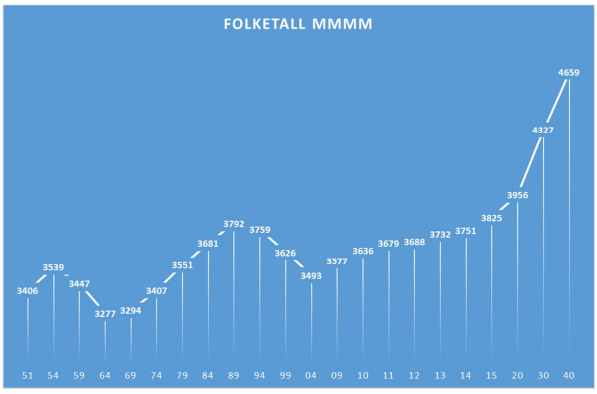

SSB lager flere typer prognoser for befolkningsutviklingen i landet og hver kommune. I "byråets" ulike befolkningsframskrivinger har de nasjonalt forutsatt at både samlet folketallmengde og antall innvandrere vil øke sterkt frem til 2060. De viktigste årsakene er at det forventes at innvandringsoverskuddet fortsatt vil være stort, fruktbarheten vil være relativt høy og levealderen vil fortsette å øke. Utfordringen vil være å finne den framskrivningsmodellen som passer best for utviklingen i Overhalla.

Diagrammet viser for Overhalla MMMM-modellen som angir mellomnivå på fruktbarhet, levealder, innenlands flytting og nettoinnvandring og er den som viser middelvegen i utviklingen.

2.2.1 Alderssammensetning

Alderssammensetting er vesentlig for en kommune i forhold til hvilke prioriteringer en skal foreta i framtiden.

Kommunens vesentligste kostnader i tjenesteproduksjon er i hovedsak knyttet til gruppen 0-15 år og de over 67 år.

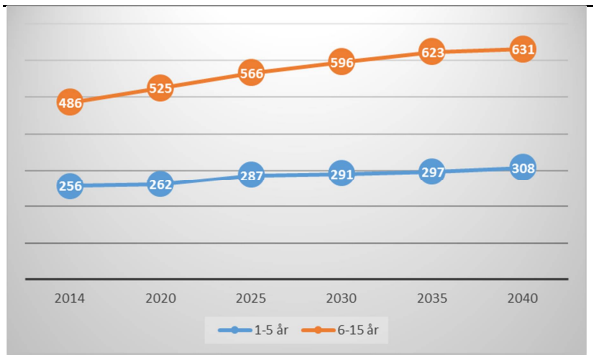

En framskrivning av antall barn i barnehage og skolepliktig alder for neste 25 år viser en vesentlig vekst. Med utgangspunkt i en middelsprognose vil det bli 52 flere barn i alderen 1-5 år og 145 flere 6-15 åringer. Skulle prognosen inntreffe vil dette skape vesentlig økning etterspørsel etter barnehage og grunnskoletjenester.

Antall i aldersgruppen over 80 år har fra midten av åttitallet hatt en økning på 38 fram til 2014. I forhold til framskrivningen foretatt av SSB vil antallet øke med 192 i løpet av neste 25 år. Det vil si en økning på 110 %.

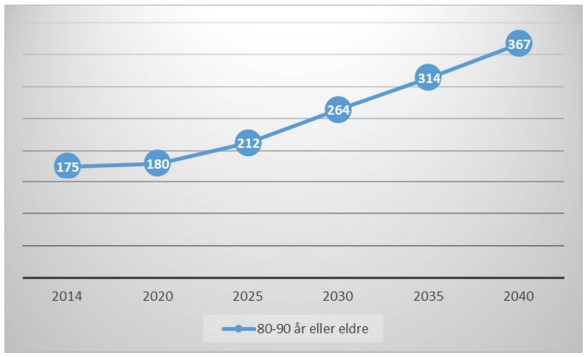

I forhold til de unge aldersgruppene vil det være vanskeligere å beregne hva økningen blant de over 80 vil kreve av endring i tjenestetilbudet. Gruppen har ulike behov for tjenester.

Som en konsekvens av veksten vil andelen i yrkesaktiv alder i forhold til eldre reduseres. Dette kan synliggjøres med *aldersbæreevnen*, og har en vesentlig betydning for framtidens prioriteringer og tilgang til arbeidskraft for kommunen. Nøkkeltallet viser forholdet mellom aldersgruppene 20-66 og 67-90+.

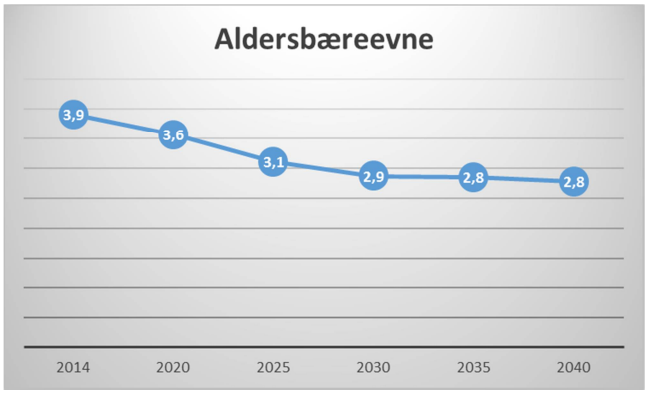

(Ældre/Sagen 2001, Barstad 2006 skriver om fremtiden at: *de mellom 67 og 80 år kan imidlertid forventes å være mer ressurssterke, ha bedre økonomi, bedre boforhold, høyere utdanning og bedre helse enn tidligere generasjoner. Dette vil være en ressurs i framtiden.)*

(Kilde ssb 2015)

2.2.2 Bosettingsmønster

Overhalla har en spredt befolkning, men gjennomsnittlig reiseavstand til kommunesenter i minutter er lavere enn de man sammenliknet seg med. Ca 38 % av befolkning bor i tettsteder, mot 45 og 76 i henholdsvis Nord-Trøndelag og landsgjennomsnittet uten Oslo.

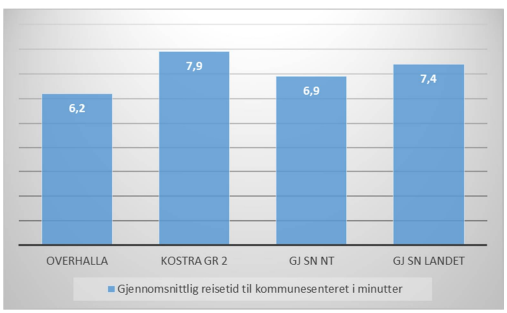

Spredt bosetning kan videre bidra til høyere kostnader for tjenesteproduksjon. Eksempel kan være skoleskyss og lengre reisetid i forhold til hjemmetjenestene. Bevisst politikk i forhold til fortetning kan på sikt bidra til lavere kostnader med fremtidig tjenesteproduksjonen.

2.3 Prioriteringer

Prioriteringer angir hvordan kommunene fordeler sine frie inntekter (skatt på inntekt og formue og rammetilskudd fra Staten). De frie inntektene kan disponeres uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter.

Målet med kommunen er ikke å drive billigst mulig, men å ha riktig kostnad ut fra hvordan tilbudet er prioritert og befolkningen sammensatt. En høyt prioritert tjeneste bør ha en høyere kostnad enn en som er lavt prioritert, målt mot resten av landet.

> Fürst og Høverstad ANS på oppdrag av Ks gjennomført en undersøkelse på om det er sammenheng mellom enhetsutgift og kvalitet. Undersøkelsen ble foretatt innenfor pleie og omsorg og grunnskole. Konklusjonen var – *vi finner ingen tegn på at høy ressursbruk/ høye utgifter per tjeneste fører til bedre resultatkvalitet.*

Kommunebarometerets vurderinger av kostnadsnivå viser at Overhalla ligger både høyt og lavt på målingene (KB 2016 tar utgangspunkt i kostra og regnskapstall 2015, tall for 2014 og 2013 er korrigert for kommunal lønns- og prisvekst)

Kostnadsnivå

5 % vekt i barometeret	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
GRUNNSKOLE: Korrigerte netto utgifter til grunnskolesektoren (inkl SFO), 1.000 kr per innbygger (30 %)	12 200	12 260	**12 290**	4,5	4,8	**4,9**	**131**
PLEIE OG OMSORG: Korrigerte netto utgifter til pleie og omsorg, 1.000 kr per innbygger (35 %)	13 020	14 800	**13 320**	5,5	4,9	**5,8**	**40**
BARNEHAGE: Korrigerte netto utgifter til barnehage, 1.000 kr per innbygger (15 %)	7 670	8 600	**7 860**	4,1	3,9	**4,2**	**187**
BARNEVERN: Korrigerte netto utgifter i barnevernet, 1.000 kr per innbygger (5 %)	1 690	1 420	**1 870**	4,3	5,2	**4,3**	**177**
SOSIALTJENESTE: Korrigerte netto utgifter per til sosialtjenesten, 1.000 kr per innbygger (5 %)	3 250	3 100	**3 130**	1,6	2,7	**2,6**	**324**
KOMMUNEHELSE: Korrigerte netto utgifter på området helse, 1.000 kr per innbygger (5 %)	1 920	1 900	**1 960**	5,2	5,6	**5,5**	**46**
ADMINISTRASJON: Korrigerte netto utgifter til administrasjon, 1.000 kr per innbygger (5 %)	3 140	3 550	**3 530**	5,3	5,0	**4,9**	**124**

(Kilde kommunebarometeret.no)

Kommunebarometeret.no har følgende kommentarer til tallene:

> *Netto utgifter til **grunnskolen** (korrigert for utgiftsbehovet) i Overhalla ligger litt lavere enn normalnivået. Det er forskjell på landsgjennomsnitt og normalen (kostnaden midt mellom de dyreste og billigste). I Overhalla ligger kostnaden litt under landsgjennomsnittet, etter at vi har korrigert for ulikheter kommunene imellom.*
>
> *Innen **pleie og omsorg** ligger kostnadene ganske lavt målt mot resten av landet. Målt per innbygger er korrigerte kostnaden 2700 kroner under landsgjennomsnittet.*

Barnehage*kostnadene er litt under det som er normalnivået. Korrigert kostnad til barnehage per innbygger er marginalt under snittet.*

Barnevernet *er gjennomsnittlig i kostnad.*

2.3.1 Grunnskole

13,4 % av befolkningen i Overhalla tilhører gruppen 6-15 år. Dette er en liten økning fra året før. Andelen vil ha en påvirkning på kostnadene med grunnskole.
Tall fra kommunebarometeret viser at en skårer noe ulikt på de forskjellige faktorene som er lagt til grunn. De har følgende kommentar til tallene for Overhalla:

Nasjonalt fortsetter avgangskarakterene å øke. Statistisk sentralbyrå understreker at en forklaring på forbedringen det siste året er gode karakterer i valgfag som nå er en del av beregningen. Det er ikke gitt at det forklarer framgangen helt og fullt. En annen delforklaring er at elever med innvandrerbakgrunn får klart bedre karakter enn for noen år siden.

Avgangskarakterene på 10. trinn i Overhalla har vært en del under middels de siste årene, målt mot resten av Skole-Norge. Frafallet på videregående blant elever fra kommunen er litt høyere enn i normalkommunen. Det er godt samsvar mellom prestasjonene på nasjonale prøver og avgangskarakterene.

Andel elever som får spesialundervisning fortsetter å falle sakte landet sett under ett, og er nå på 7,9 prosent nasjonalt. For Overhalla er spesialundervisning litt lavere enn i normalkommunen (7,6).

Drøyt 87 prosent av lærerne nasjonalt har nå godkjent utdanning, det er en marginal økning fra 2014. For Overhalla utgjør dette 95 prosent.

Mange i Overhalla på 1.-4. trinn får leksehjelp, viser tallene fra Utdanningsdirektoratet.

Antall elever i SFO målt mot avtalte årsverk viser nasjonalt et snitt 19,9 elever per årsverk. Overhalla har 22. Nasjonalt har bemanningen blitt marginalt dårligere hvert av de fire siste årene.

Grunnskole

20 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
AVGANGSKARAKTERER: Snitt grunnskolepoeng (10. trinn) siste fire år (10 % vekt i sektoren)	38,8	39,9	**39,4**	2,1	3,2	**2,5**	**292**
AVGANGSKARAKTERER: Snitt grunnskolepoeng (10. trinn) siste år (5 %)	38,6	41,1	**38,6**	2,5	4,2	**1,7**	**366**
FRAFALL: Andel elever ikke fullført og bestått videregående innen fem år, snitt siste fire år (20 %)	22	28	**28**	4,6	2,7	**2,7**	**250**
NP 5. TRINN: Gjennomsnitt nasjonale prøver siste fire år (5 %)	48,0	47,5	**47,3**	2,8	2,6	**2,5**	**328**
NP 5. TRINN: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste fire år (2,5 %)	34	33	**31**	2,3	2,9	**3,4**	**212**
NP 8. TRINN: Gjennomsnitt nasjonale prøver siste fire år (5 %)	49,5	49,6	**48,8**	3,1	3,3	**2,8**	**262**
NP 8. TRINN: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste fire år (2,5 %)	7	8	**9**	4,8	4,6	**4,0**	**130**
NP 9. TRINN: Gjennomsnitt nasjonale prøver siste fire år (5 %)	48,3	48,2	**50,4**	2,0	1,4	**2,5**	**283**
NP 9. TRINN: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste fire år (2,5 %)	8	8	**6**	1,0	1,0	**2,9**	**207**
UTDANNING: Andel lærere m/høyere og pedagogisk utdanning, 1.-10. trinn (12,5 %)	92	95	**95**	5,1	5,9	**5,7**	**32**
TRIVSEL: 7. trinn, snitt siste fem år (5 %)	83	82	**80**	3,6	2,6	**1,5**	**383**
TRIVSEL: 10. trinn, siste fem år (5 %)	78	78	**82**	3,2	2,9	**3,6**	**268**
SPESIALUNDERVISNING: Andel elever med slik undervisning, snitt siste fire år (5 %)	14,9	8,9	**7,6**	1,0	3,9	**4,6**	**140**
LEKSEHJELP: Andel elever 1.-4. trinn som har leksehjelp (7,5 %)	57	35	**68**	3,9	3,0	**5,6**	**26**
SFO: Antall elever i SFO per avtalt årsverk (7,5 %)	22	23	**22**	4,3	4,5	**4,8**	**229**

(Kilde kommunebarometeret.no)

2.3.2 Barnehage

Hva angår drift av barnehager er mye av prioriteringen lovbestemt. Dette gjelder både minimumsbemanningen, kompetanse og øvre grense for brukerbetaling.

Nasjonalt gikk 74 % av barn med norske foreldre i barnehage i 2015. Over tid har andelen økt. 93 % av ledere og styrere har godkjent barnehagelærerutdanning i Norge. Dette er en økning fra året før. Økt har også andelen ansatte med slik utdanning eller annen pedagogisk utdanning. Økning er fra 39 til 43 %. I snitt var det 11.419 oppholdstimer per årsverk i kommunale barnehager i Norge, en marginal økning fra 2014.

Barnehage

10 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
BEMANNING (KB): Oppholdstimer per årsverk i kommunale barnehager (20 % vekt i sektoren)	11 279	11 578	**11 085**	2,6	2,1	**2,6**	**223**
FAGUTDANNING (KB): Andel styrere og ledere med godkjent utdanning (20 %)	96	93	**96**	5,6	5,0	**5,5**	**203**
FAGUTDANNING (KB): Andel ansatte i kommunale barnehager med relevant utdanning (20 %)	38	49	**56**	3,9	5,7	**5,7**	**29**
AREAL (KB): Leke- og oppholdsareal per barn (10 %)	5,6	5,5	**6,8**	1,7	1,5	**2,4**	**163**
KJØNN: Andel ansatte som er menn (10 %)	4	4	**2**	2,7	2,3	**1,0**	**324**
MINORITETSSPRÅKLIGE: Andel av minoritetsspråklige barn	87	68	**61**	4,9	2,9	**2,3**	**349**
MINORITETSSPRÅKLIGE: Andel av minoritetsspråklige barn	67	69	**67**	2,3	2,4	**2,0**	**263**

(Kilde kommunebarometeret.no)

Kommunebarometrets vurdering av barnehagedriften i Overhalla:

> *Bemanningen i barnehagene i Overhalla er klart lavere enn i de beste kommunene. Som regel er bemanningen lavere jo større kommunen blir. Ifølge data for oppholdstimer per årsverk ble bemanningen 4 prosent bedre i Overhalla i fjor. Nesten alle styrere og ledere har pedagogisk utdanning. 57 prosent av andre ansatte i kommunale barnehager har relevant utdanning. Det er bra. Landsgjennomsnittet er 43 prosent.*

2.3.3 Eldreomsorg

KOSTRA definerer den største gruppen innenfor pleie og omsorg som innbyggere over 67 år. På kommunebarometeret for 2016 er Overhalla på 5. plass. De 6 siste årene har Overhalla vært på 22. plass eller bedre.

Nasjonalt er 81 % av alle sykeheimsplasser enerom og en korttidsplass varer i gjennomsnitt 19,5 dager.

71 % av de over 80 år som mottar kommunale tjenester bor hjemme. En indikator på helsetilstander stadig blir bedre, er at stadig færre eldre får helse tjenester.

33 % av de nasjonale sykehjemspasientene hadde tilsyn av tannhelsepersonell og 50 % legetilsyn.

Eldreomsorg

20 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
BEMANNING: Andel ansatte med fagutdanning (10 % vekt innen sektoren)	84	85	**85**	5,8	5,8	**5,8**	**29**
BEMANNING: Tid med lege og fysioterapeut på sykehjem (10 %)	1,07	0,56	**0,60**	3,9	1,8	**1,8**	**324**
BEMANNING: Årsverk av ergoterapeut og geriatrisk sykepleier per 1.000 innb. over 80 år (10 %)	26	43	**35**	5,9	6,0	**6,0**	**11**
PROFIL: Hvor stor andel av de over 80 år med tjenester, får den hjemme? (10 %)	73	71	**74**	3,7	3,2	**4,1**	**123**
TILSYN: Andel på sykehjem med tilsyn av lege (5 %)		48	**93**		3,0	**5,6**	**29**
TILSYN: Andel på sykehjem med tilsyn av tannhelsepersonell (5 %)			**93**			**6,0**	**10**
DEMENTE: Andel plasser til demente, mot antall over 80 år på sykehjem (5 %)	50	48	**48**	4,4	4,0	**4,0**	**131**
ENEROM: Andel brukertilpasset enerom på sykehjem med bad/wc (5 %)	90	90	**90**	5,2	5,2	**5,1**	**265**
KORTTIDSPLASSER: Gjennomsnittlig oppholdstid per plass,	12	9	**16**	5,9	6,0	**5,6**	**73**
SAMHANDLING: Antall døgn på sykehus for utskrivningsklare pasienter, per 10.000 innb. (5 %)	0	0	**0**	6,0	6,0	**6,0**	**1**
BEHOV: Andel av 67+ med bistand, som har stort omsorgsbehov (2,5 %)	13	14	**13**	4,5	4,4	**4,3**	**101**
HELSETILSTAND: Dødelighet i prosent av landsgjennomsnittet (100 = snittet) (7,5 %)	95	99	**101**	4,5	4,1	**3,8**	**202**
TILBUD: Gjennomsnittlig antall timer praktisk bistand i hjemmet (2,5 %)	1,2	1,2	**1,1**	1,0	1,0	**1,0**	**414**
TILBUD: Gjennomsnittlig antall timer hjemmesykepleie (2,5 %)	5,0	5,1	**5,5**	3,0	2,8	**3,1**	**118**
TRYGGHET: Trygghetsalarm per 1.000 hjemmeboende eldre over 80 år (5 %)	29	26	**27**	2,3	1,9	**2,0**	**338**
BRUKERE: System for brukerundersøkelser i hjemmetjenesten/institusjon (5 %)	6	6	**6**	6,0	6,0	**6,0**	**1**

(Kilde kommunebarometeret.no)

Kommunebarometret har følgende kommentarer til tallen:

Relativt mange ansatte har fagutdanning i Overhalla, hvilket bør indikere høyere kvalitet enn i normalkommunen.

Tiden med lege og fysioterapeut per beboer på sykehjem var omtrent uendret i fjor.

Årsverk av geriatrisk sykepleier og ergoterapeut gir en indikasjon om tilbudet på sykehjem. I Overhalla er dekningen svært høy målt mot resten av landet.

Kommunen har litt mer hjemmebasert eldreomsorg enn normalkommunen. En stor andel av beboerne på sykehjem ved nyttår hadde tilsyn av lege i fjor. 93 prosent av de på sykehjem hadde tilsyn av tannhelsepersonell i fjor. Andelen er veldig høy målt mot resten av landet.

Målt mot hvor mange over 80 som faktisk bor på sykehjem, har kommunen litt flere plasser avsatt til demente enn i normalkommunen. Nasjonalt er anslaget at fire av fem gamle på sykehjem er demente. I Overhalla er 48 prosent av plassene ment for demente.

Korttidsplassene brukes i stor grad som plasser for nettopp korte opphold. Andelen gamle med tjenester og stort omsorgsbehov er litt under middels. Målt mot hvor mange gamle som bor hjemme, er andelen registrerte trygghetsalarmer litt under middels.

2.3.4 Barnevern

Nasjonalt var 60 prosent av tiltakene i barnevernet i hjemmet i 2015. Andelen er stabil

86 prosent av alle barn med tiltak i hjemmet nasjonalt har nå en tiltaksplan. Andelen er høyere enn noen gang og mer enn dobbelt så høy som for ti år siden.

83 prosent av barnevernssakene ble behandlet innen 3 måneder i 2015, noe som aldri har vært bedre.

Barnevern

10 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
ÅRSVERK: Stillinger med fagutdanning, per 1.000 barn 0-17 år	3,4	3,2	**4,0**	2,1	1,5	**2,3**	**249**
SAKSBEHANDLINGSTID: Andel undersøkelser m behandlingstid under 3 mnd (20 %)	29	68	**28**	1,0	3,4	**1,0**	**404**
SAKSBEHANDLINGSTID: Andel undersøkelser med behandlingstid under 3 mnd, snitt siste fire år (15 %)	52	52	**44**	1,7	1,4	**1,0**	**375**
PLAN: Andel barn med utarbeidet plan (5 %)	44	21	**35**	1,1	1,0	**1,0**	**397**
PLAN: Andel barn med utarbeidet plan, snitt siste fire år (5 %)	31	31	**36**	1,0	1,0	**1,0**	**371**
PLAN: Andel barn under omsorg som har omsorgsplan (10 %)		57	**100**		1,0	**6,0**	**1**
TILTAK I HJEMMET: Andel saker med tiltak i hjemmet (10 %)	44	38	**58**	1,9	1,2	**3,5**	**215**
TIDLIG INNSATS: Netto utgifter til forebygging, helsestasjon og skolehelsetjeneste (5 %)	7 896	8 309	**8 252**	2,5	2,2	**2,2**	**224**
SAKSBEHANDLING: Avsluttede undersøkelser, per årsverk knyttet til saksbehandling og adm. (5 %)	16	11	**10**	4,8	3,5	**2,9**	**211**
BRUKERPERSPEKTIV: Brukerundersøkelser siste fire år (5 %)	1	1	**0**	2,7	2,7	**1,0**	**205**

(Kilde kommunebarometeret.no)

Kommunebarometret har følgende kommentar til tallen for Overhalla:

Bemanningen av fagpersonell i barnevernet i Overhalla er noe lavere enn i normalkommunen. I 2015 ble bemanningen klart bedre.

Kommunen er blant de svakeste hva gjelder å holde den ordinære tremånedersfristen for saksbehandlingen. Hvorfor blir det slik, og hvordan kan kommunen raskt bli bedre? Sett de fire siste årene under ett, er det få andre kommuner med så mange fristbrudd. Har det noen konsekvenser for de som eventuelt må vente lenge på tiltak?

Få barn med tiltak har en utarbeidet plan. Er det riktig, og hvorfor er det i tilfelle slik? Andelen av sakene som har tiltak i hjemmet er midt på treet.

Kommunen har oppgitt at den ikke spurt brukerne på minst fire år. Hvis det stemmer, betyr ikke brukernes respons noe? Hvordan jobbes det da for å levere bedre tjenester?

2.3.5 Folkehelse

Nasjonalt fikk 84 % av alle nyfødte hjemmebesøk i 2015, 97 % av alle barn i Norge har nå en helseundersøkelse senest på 1. skoletrinn. Dette er en økning fra året før.

Legedekningen er i 2015 10,4 leger per 10.000 innbyggere. Indikatoren som påvirkes av innbyggertallet. 67 % av landets kommuner har bedre legedekning enn gjennomsnittet.

Helse

7,5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
LEGEDEKNING: Andel legeårsverk per 10.000 innbyggere (10 % vekt innen sektoren)	8,3	8,2	**8,1**	1,2	1,1	**1,1**	**391**
HELSESØSTER: Antall årsverk per 10.000 innbyggere under 5 år (10 %)	57	57	**57**	2,7	2,7	**2,7**	**296**
PSYKISK HELSEARBEID: Antall med videreutdanning på feltet, per 10.000 innbyggere (10 %)	16	21	**21**	4,9	6,0	**6,0**	**16**
JORDMOR: Antall årsverk per 10.000 innbyggere (10 %)	0	0	**0**	1,0	1,0	**1,0**	**233**
INNLEGGELSER: Antall innleggelser på sykehus per 1.000 innbyggere (15 %)	251,1	277,6	**201,2**	2,1	1,4	**3,0**	**338**
SKOLEHELSE: Andel barn med fullført undersøkelse innen utgangen av 1. trinn (10 %)	88	85	**100**	4,5	3,8	**6,0**	**1**
SKOLEHELSE: Åpningstider helsestasjon for ungdom, per uke (7,5 %)	0,0	0,0	**0,0**	1,0	1,0	**1,0**	**315**
HJEMMEBESØK: Andel hjemmebesøk, nyfødte innen to uker etter hjemkomst (10 %)	96	86	**100**	5,7	4,7	**6,0**	**1**
MEDISINBRUK: Diabetesmedisin, per 10.000 innbyggere (2,5 %)	33	34	**33**	2,0	2,1	**2,3**	**364**
MEDISINBRUK: Hjerte- og karmedisin, per 10.000 innbyggere (2,5 %)	153	155	**157**	2,5	2,4	**2,3**	**342**
MEDISINBRUK: Medisin psykiske lidelser, per 10.000 innbyggere (2,5 %)	117	117	**116**	3,9	4,0	**4,1**	**161**
FOREBYGGING: Netto driftsutgifter forebygging, kr per innbygger - snitt fire år (10 %)	124	132	**121**	2,3	2,3	**2,2**	**229**

(Kilde kommunebarometeret.no)

Kommunebarometeret har følgende kommentar til tallen for Overhalla:

Legedekningen i Overhalla er lav målt mot de som har best tall. Kommunestørrelse har stor betydning på dette punktet. Det er litt lav dekning av helsesøster målt mot antall småbarn i kommunen.

Antall ansatte med videreutdanning i psykisk helsearbeid er i norgestoppen målt mot antall innbyggere.

Alle elever hadde helseundersøkelse innen utgangen av 1. skoletrinn. Alle nyfødte hadde ifølge statistikken hjemmebesøk innen to uker etter fødselen i fjor

2.3.6 Sosialtjenester

Ytre faktorer spiller en rolle. Arbeidsledighet og manglende integrering kan føre til andel som går lenge på sosialhjelp kan øke. I tillegg kan regionsenter få større utfordringer.

Nasjonalt har 48 prosent av de som får sosialhjelp, den som hovedinntekt. Andelen har økt sakte fra 44 prosent i 2011, og er nå tilbake på nivået i 2006. 36 prosent nasjonalt får sosialhjelpen i mer enn 6 måneder. Andelen har vært stabil de siste 10 årene.

Kvalifiseringsprogrammet skal hjelpe folk videre til jobb. Det kan bare gis en gang per bruker. Målt mot hvor mange som går lenge på stønad - en hovedmålgruppe for programmet - er det 19 prosent i landet totalt som fikk kvalifiseringsstønad i fjor, en marginal nedgang fra 20 prosent i 2014. Andelen har vært stabil de fire siste årene.

Det er mulig i sosialtjenesten å lage individuelle planer. Den naturlige målgruppa er de som går lenge på stønad. Målt mot denne gruppa har 11 prosent en individuell plan, andelen er stabil over tid. Mange kommuner rapporterer ikke på dette punktet.

Sosial

7,5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
STØNADSTID: Snitt stønadslengde for mottakere mellom 18 og 24 år (15 % vekt innen sektoren)	4,8	4,2	**3,6**	1,6	2,8	**3,6**	**162**
STØNADSTID: Snitt stønadslengde for mottakere mellom 25 og 66 år (10 %)	4,0	3,9	**3,5**	3,4	3,7	**4,3**	**122**
STØNADSTID: Andel som går over 6 måneder på stønad (10 %)	31	26	**21**	2,9	3,8	**4,6**	**99**
ØKONOMI: Andel av mottakerne som har sosialhjelp som hovedinntektskilde (10 %)	28	33	**40**	5,2	4,8	**4,0**	**137**
AKTIVITET: Mottakere av kvalifiseringsstønad, andel av de som går over 6 måneder på sosialhjelp (10 %)	19	24	**30**	2,3	2,7	**3,5**	**52**
ØKONOMISK RÅDGIVNING: Brukere som får gjeldsråd, som andel av langtidsmottakere av sosialhjelp (5 %)	165	280	**360**	3,5	5,3	**6,0**	**16**
BOLIG: Andel søknader om kommunal bolig som blir innvilget (10 %)	66	65	**76**	3,6	3,3	**4,2**	**202**
INDIVIDUELL PLAN: Brukere som har individuell plan, som andel av langtidsmottakere (5 %)							
FOREBYGGING: Netto driftsutgifter til veiledning og sosialt forebyggende arbeid - per mottaker (5 %)	49 434	46 253	**49 726**	4,5	3,8	**4,2**	**67**
AKTIVITET: Netto driftsutgifter til kvalifiseringsprogrammet	132	129	**100**	4,3	3,8	**3,6**	**129**
KRISESENTER: Totale kostnader til krisesenter, per innbygger (10 %)	35	35	**37**	2,3	1,9	**1,9**	**382**

(Kilde kommunebarometeret.no)

Kommunebarometeret har følgende kommentar til Overhallas tall:

> *Stønadstiden for unge mottakere er midt på treet i Overhalla. I barometeret regnes kort stønadstid som bra. Det må være positivt at sosialhjelp er en midlertidig løsning på vei mot noe mer permanent. Stønadstiden ble kortere for de unge i fjor.*
>
> *For de over 25 år er stønadstiden litt kortere enn i normalkommunen. Voksne går ørlite kortere tid på stønad nå enn for ett år siden.*

Bare 22 prosent går lenge på sosialhjelp. Det er bra, langt under landsgjennomsnittet.

Andelen mottakere som har sosialhjelp som hovedinntekt er litt under normalen. I barometeret er det positivt at få har sosialhjelp som hovedinntekt. De som går lenge på stønad er en hovedmålgruppe for kvalifiseringsprogrammet. Målt mot denne gruppa er det 30 prosent som har gått på programmet i fjor.

2.3.6 Kultur

Kommunene i Norge brukte 3,8 % av netto driftsutgifter til kultur. Andelen har vært stabil de siste fire årene.

Netto utgifter til aktiviteter for barn og unge er ca kr 1.200 per innbygger. Nivået er stabilt. Tilskuddet til idrett per innbygger svinger mye mer rundt om i landet, men har generelt en klart fallende trend fra 2010 og fram til nå. I fjor brukte kommunene selv i snitt 206 kroner per innbygger.

Besøket i biblioteket har gått noe opp, og er gjennomsnittlig 4,6 besøk i året per innbygger. Utlånet fortsetter å falle og er 4,4 utlån per innbygger. Besøket er med det større enn utlånet. Bibliotekene brukes, men ikke til sin opprinnelige funksjon, nemlig å låne ut bøker og annet.

Kultur

2,5 % vekt i barometeret

	Rapporterte nøkkeltall			Karakter			Plass
	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2014	KB 2015	KB 2016	KB 2016
PRIORITERING: Netto driftsutgifter til kultur, andel av totale netto driftsutgifter (15 % vekt innen sektoren)	2,6	2,4	**2,2**	2,0	1,7	**1,5**	**344**
IDRETT: Netto driftsutgifter til idrett per innbygger (10 %)	107	86	**99**	1,8	1,7	**1,8**	**224**
BARN OG UNGE: Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud for barn og unge (10 %)	931	742	**753**	2,7	2,3	**2,4**	**203**
BIBLIOTEK: Netto utgifter til bibliotek, per innbygger (10 %)	213	193	**193**	1,5	1,2	**1,3**	**355**
BIBLIOTEK: Utlån alle medier fra folkebibliotek per innbygger (10 %)	1,9	2,6	**2,6**	1,1	1,6	**1,4**	**244**
BIBLIOTEK: Besøk i folkebibliotek per innbygger (5 %)	4,1	5,0		3,0	3,5		
KINO: Kinobesøk per innbygger (5 %)							
SYSSELSATTE: Ansatte kulturarbeidere i kommunen (fra Norsk Kulturindeks, Telemarksforskning) (10 %)	2,2	1,9	**1,9**	1,3	1,2	**1,3**	**384**
MUSIKKSKOLE: Antall timer per elev (fra Norsk Kulturindeks, Telemarksforskning) (5 %)	11	10	**9**	2,1	2,5	**1,4**	**386**
MUSIKKSKOLE: Andel av elevene som går på kommunens musikk- og kulturskole (10 %)	36	39	**37**	3,7	4,3	**4,2**	**89**
FRITIDSSENTER: Antall besøk i året, per innbygger 6-20 år (5 %)	2,7	4,4	**5,2**	2,0	2,7	**2,9**	**61**
FRIVILLIGE: Driftstilskudd til lag og foreninger, per innbygger (5 %)	133	85	**86**	3,0	2,2	**1,9**	**190**

(Kilde kommunebarometeret.no)

Kommunebarometeret har følgende kommentar til tallene innenfor kultur.

Overhalla brukte i fjor 2,2 prosent av totale netto utgifter på kulturfeltet. Det er vesentlig mindre enn landsgjennomsnittet på 3,8 prosent.

Utlånet fra biblioteket er lavt. Utlånet var omtrent uendret i fjor. Besøket har vi ikke oppdaterte data for.

Telemarksforsking setter sammen oversikt over hvor mange kulturarbeidere det er i kommunene, privat eller offentlig. I Overhalla er sysselsettingen ganske lav målt mot folketallet. Norsk kulturindeks fra Telemarksforsking viser over hvor mange timer hver enkelt elev i kulturskolen får. Tallene er beheftet med usikkerhet.

I Overhalla får elevene relativt få timer undervisning målt mot resten av Kultur-Norge. Andelen av barn fra kommunen som faktisk går på musikk- og kulturskole er litt høyere enn i normalkommunen.

3 KONSEKVENSJUSTERT BUDSJETTOVERSIKT

3.1 Generelt

Den konsekvensjusterte budsjettoversikten skal angi utviklingen i den økonomiske handlefriheten (konsekvensene) dersom en viderefører "dagens aktivitet" og konsekvenser av allerede fattede politiske vedtak.

Kommunelovens krav, er som er tidligere nevnt, at det skal lages en realistisk oppstilling over "*sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i planperioden*". Hva som er *sannsynlige* inntekter og *forventede* utgifter må nødvendigvis baseres på bruk av skjønn, og munner ut i det vi kaller "konsekvensjustert budsjettoversikt".

Prioriterte oppgaver handler derimot om politiske prioriteringer og bevilgninger til ulike formål, innenfor de forventede økonomiske rammene i perioden. Dette behandles i del 6 "Tiltak/endringer i perioden 2017-2020".

Det vil være viktig å ha kontinuerlig fokus på endring og effektivisering av kommunale tjenester slik at tjenesteleveringen blir best mulig for innbyggerne.

> Per Dahlin har hevdet at: *en virksomhet som ikke endrer seg minst 10 % hvert år, står i fore for å måtte endres 100 % hvert tiende år.*

En problemstilling ved en framskrivning av utgiftssiden er det å skille mellom hvilke tiltak/utgiftsøkninger som må gjennomføres uansett, og hvilke tiltak/utgiftsøkninger som en i realiteten kan si ja eller nei til (politisk prioritering). Det kan også foreligge planer om tiltak som må gjennomføres uansett hvor *omfanget* (kostnadene) av tiltakene vil være det som blir gjenstand for politisk prioritering. I slike tilfeller må kommunen utøve beste skjønn ved avgjørelser.

Jo lenger ut i planperioden en ser, desto mer usikre vil de fremskrevne økonomiske rammene være.

3.2 Framskriving løpende drift (2017 - 2020)

Generelle forutsetninger og retningslinjer:

Tallene i konsekvensjustert budsjettoversikt i økonomiplanperioden (2017-2020) angis i reelle priser/tall. Det forutsettes da at lønns- og prisvekst dekkes av økte overføringer fra staten (rammetilskudd og skatt).

I konsekvensjustert budsjettoversikt er det lagt inn endringer som en antar vil komme, bl.a. engangsutgifter som går ut, helårsvirkninger av iverksatte tiltak, konsekvenser av lovpålagte og andre forhold.

BUDSJETTSKJEMA 1A – konsekvensjustert

Regjeringens forslag til statsbudsjett danner grunnlaget for beregning av frie inntekter for kommende år. I tabellen under viser nederste linjen «balansen» i økonomiplanen. Med en videreføring av driften i 2017 vil frie inntekter få en årlig reduksjon og finanskostnaden øker. Det er i tillegg forutsatt noen endringer i driften. Siste år i planen (2020) viser et udekket behov på kr 5,5 millioner.

I forhold til opprinnelig økonomiplan 2017-2020 er forslag til årsbudsjett 2017 balansert med en reduksjon i avsetting disposisjonsfond på kr 3 millioner samlet i planperioden. En har til tross for dette en årlig avsetning til frie fond på kr 7 millioner i planperioden. Dette tilsvarer et netto driftsresultat i forhold til driftsinntektene på 3 % i 2017.

Kommunen plikter ihht. Kommuneloven å vedta både budsjett og økonomiplan i «balanse». En må derfor dekke det årlige merforbruket. Planen kan salderes med reduserte investeringer og dermed lavere kapitalkostnader, mindre avsetning til frie fond eller innsparingstiltak i tjenesteproduksjonen.

Budsjettskjema 1A - drift	Regnskap	Budsjett	Revidert økonomiplan 2017-2020			
(Tall i kr 1000)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på inntekt og formue	75 389	79 850	84 648	84 648	84 648	84 648
Ordinært rammetilskudd	134 730	144 566	147 053	145 505	144 434	144 555
Skatt på eiendom	6 408	6 357	6 470	6 470	6 470	6 470
Andre direkte eller indirekte skatter	391	390	390	390	390	390
Andre generelle statstilskudd	16 746	20 275	22 579	22 579	22 579	22 579
Sum frie disponible inntekter	**233 665**	**251 438**	**261 140**	**259 592**	**258 521**	**258 642**
Renteinntekter og utbytte	2 267	1 549	1 432	1100	800	500
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	9 472	10 440	10 051	10255	11094	11680
Avdrag på lån	9 910	10 839	9 916	11 276	11 767	12 242
Netto finansinnt./utg.	**-17 115**	**-19 730**	**-18 535**	**-20 431**	**-22 061**	**-23 422**
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk		-				
Til ubundne avsetninger	28 258	23 684	26 234	26 234	26 234	26 234
Til bundne avsetninger	1 870	1 769	1 497	1 497	1 497	1 497
Bruk av tidligere regnsk.m. mindreforbruk	6 131	-				
Bruk av ubundne avsetninger	10 864	13 308	19 091	19 091	19 091	19 091
Bruk av bundne avsetninger	337	245	355	355	355	355
Netto avsetninger	**-12 795**	**-11 900**	**-8 285**	**-8 285**	**-8 285**	**-8 285**
Overført til investeringsregnskapet		750	850	850	850	850
Til fordeling drift	203 756	219 058	233 470	230 027	227 325	226 085
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	200 746	219 058	233 470	231 871	231 703	231 603
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	**3 010**	**0**	**0**	**-1 844**	**-4 378**	**-5 518**

Folketallet som er lagt til grunn for 2017 og ut perioden er 3846. Folketallsutviklingen videre (befolkningsmengde og ikke minst *sammensetningen av befolkningen*) vil generelt sett ha stor betydning for rammetilskuddet fra Staten. Det forventes vekst i perioden.

Skatteinntektene for Overhalla er beregnet å bli kr 84 millioner. En har tatt utgangspunkt i beregninger utført av KS. Beregningen tar utgangspunkt i gjennomsnittsinntekten for de 3 siste årene. Realskatteveksten er beregnet å bli 2,4 % for Overhalla som er over de forventede landstallene. Pr innbygger vil inntekten bli kr 21 890, og utgjør 75,9% av landsgjennomsnittet. En får kompensert 5 238 pr innbygger for tapet i forhold til landsgjennomsnittet og samlet inntekt blir da på 94 % av landsgjennomsnittet. Det er forutsatt uendret skatteinntekt i fireårsperioden.

Rammetilskuddet vil for 2017 blir 147 mill. kr. inklusive utgiftsutjevningen på 20 mill. kr. Regjeringen har fra og med 2017 vedtatt en omlegging av inntektssystemet. Endringer har

anslagsvis gitt Overhalla en reduksjon på kr 5 millioner. Tapet blir redusert med overgangsordningen (INGAR) og kommunen får kompensert i underkant av kr 3 millioner i 2017. Kompensasjonen reduseres til kr 1,3 i 2018 og nullstilles fra 2019. Det totale rammetilskuddet forventes å bli redusert med kr 2,5 millioner fra 2017 til 2020.

Eiendomsskatt videreføres i planperioden med 4 ‰ på ordinær bolig og fritidsbolig og 7 ‰ for verker og bruk / forretningseiendommer. Retaksering igangsettes i 2017 og sluttføres i 2018. Dette vil danne nytt grunnlag for skatten fra 2019. Det er ikke forutsatt noen økning i eiendomsskatten.

Andre generelle statstilskudd gjelder øremerkede tilskudd. Det mest vesentlige av posten knyttes til integreringstilskudd flyktninger og utgjør kr 21 millioner. Tilskuddet avsettes i sin helhet til disposisjonsfond. I tillegg mottas kr 1,5 millioner i rentekompensasjon fra Husbanken.

Rente- og avdragsutgifter er beregnet ut fra dagens lån, og korrigert for investeringene i planperioden. Det er forutsatt halvårseffekt av renter i investeringsåret og en rente på 2,6 %. Avdrag er beregnet med utgangspunkt i kommunelovens bestemmelser om minste tillatte avdragsbelastning med utgangspunkt i dagens kjente tall og investeringer planperioden. Planlagte investeringer i planperioden utgjør totalt kr 200 millioner. Finanskostnadene vil i løpet av fireårsperioden øke med kr 4 millioner.

Til ubundne avsetninger (disposisjonsfond) / *Bruk av ubundne avsetninger*
Det er i den konsekvensjusterte økonomiplanen (ikke saldert) forutsatt en videreføring av netto årlig styrking på kr 7 millioner. Ca 50% av avsettingen knyttes til integreringsordningen. Ved utgangen av 2017 er det forutsatt at disposisjonsfondet skal være på kr 50 millioner, og det gis mulighet for styrking i hele planperioden.

Bruk av bundne avsetninger gjelder øremerkede ordninger. Ordningen er til selvkost og påvirker ikke mer-/mindreforbruket (årsresultatet). Netto er det budsjettert med en årlig avsetning på kr 1,1 millioner.

Overføring investering gjelder kommunens årlige krav om innbetaling av egenkapital-tilskudd til Klp.

BUDSJETTSKJEMA 1B

En kommune må til enhver tid ha fokus på at ressursen forvaltes på en best mulig måte for innbyggerne, slik at de kan tilbys tjenester med høyest mulig kvalitet. For å oppnå dette må en ha fokus på omstilling og effektivisering. En må også ha en god økonomistyring og tilpasse aktiviteten til inntektsrammene.

Revidert økonomiplan for 2017 – 2020 viser at det fortsatt er behov for fokus på effektivisering. Kommunen har etterslep på vedlikehold av bygninger og veier. Nye og økt kapasitet på tjenester er det kontinuerlig etterspørsel etter, og det vil være behov for å kunne løse oppgavene på bedre og mer effektive måter. En potensiell 1 % renteøkning ville per dags dato ha gi en økning i renteutgifter med kr 900.000.

Det er ikke tatt inn vesentlige poster for uforutsette hendelser. Det innebærer at en er avhengig av politisk behandling for tilleggsbevilgninger.

Budsjettskjema 1B - drift	Regnskap	Budsjett	Revidert økonomiplan 2017-2020			
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Politiske styringsorganer	407	2 084	328	328	328	328
Stabs- og støttefunksjoner	15 324	13 398	14 951	14 951	14 951	14 951
Fagområde oppvekst	74 581	80 187	83 422	83 422	83 422	83 422
(helårseffekt redusert stilling (er) høst 17)				-509	-509	-509
Fagområde helse/sosial	68 821	72 658	75 664	75 664	75 664	75 664
(Styrket bemanning avlastning sykeheimen)				-600	-600	-600
Fagområde kultur	8 616	13 799	18 182	18 182	18 182	18 182
Fagområde teknisk	26 254	27 359	30 726	30 726	30 726	30 726
(Brannberedsskapskurs)					-100	-150
(Ny barnehage Skage innsparingsmål)				-600	-600	-600
(Økt husleieinntekter - omsorgsboliger)				-	-50	-100
Skatter, rammetilskudd, renter og avdrag	-12 082	-12 070	-12 334	-12 334	-12 334	-12 334
Midtre Namdal Samkommune	18 824	21 644	22 531	22 641	22 623	22 623
Sum fordeling drift (til skjema 1A)	**200 746**	**219 058**	**233 470**	**231 871**	**231 703**	**231 603**

Fagområde oppvekst
Grunnskole
En vil samlet ha 523 elever i grunnskolen skoleåret 2016/2017. Med utgangspunkt i kjente tall og muligheten for framskrivning forventes det en økning på 30 elever fram til 2021/2022. Veksten kommer i hovedsak på Hunn med 40 elever, reduksjon på 11 for barneskolen på OBUS. I økonomiplanen har en fremskrevet reduksjon i stillingsressurser som får virkning fra høsten 2017.

Fagområde helse og omsorg
Styrket bemanning med bruk av ekstrahjelp i perioder med ressurskrevende bruker på sykeheimen forutsettes tatt ut fra 2018 av. Opprinnelig plan var at den skulle tas ut i 2017, men utfordringen har vedvart.

Kommunal bygningsmasse
Ved bygging av ny barnehage på Skage er det forutsatt en besparelse på drift av barnehagebygg med kr 600.000 fra 2018.

I forbindelse med bygging av omsorgsboliger er det forutsatt en mindre økning i husleieinntektene. Halvårseffekt i 2019 og full effekt fra 2020.

Brannreformen, med krav til utdanning av mannskaper, forventes å gradvis bli gjennomført i kommende år. En har forutsatt en nedtrapping av kursposten fra kr 200.000 til kr 100.000 i 2019 og 150.000 fra 2020.

INVESTERINGER

Det er i planperioden foreslått en samlet investering på kr 210 millioner. Av dette er 21 millioner kr selvfinansierende innen vann- og avløpssektoren. Totalt lånebehov blir kr 164 millioner kr.

Budsjettskjema 2A - investering	Regnskap	Budsjett	Revidert økonomiplan 2017-2020			
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Investeringer i anleggsmidler	76 135	113 575	82 038	46 050	36 550	45 250
Utlån og forskutteringer	1 699	1 000	-	-	-	-
Kjøp av aksjer og andeler	675	750	850	850	850	850
Avdrag på lån	2 919	2 655	1 330	1237	1417	1567
Dekning av tidligere års udekket			-	-	-	-
Avsetninger	887	794	655	1000	1000	1000
Årets finansieringsbehov	**82 315**	**118 774**	**84 873**	**49 137**	**39 817**	**48 667**
Finansiert slik:						
Bruk av lånemidler	61 454	96 965	65 467	39 000	31 400	26 600
Inntekter fra salg av anleggsmidler	1 852	1 600	1 900	1000	1000	1000
Tilskudd til investeringer	0	-	-			10000
Kompensasjon for merverdiavgift	14 610	13 810	13 191	7 050	5 150	8 650
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	3 812	5 649	985	1237	1417	1567
Andre inntekter	0					
Sum ekstern finansiering	**81 729**	**118 024**	**81 543**	**48 287**	**38 967**	**47 817**
Overført fra driftsbudsjettet		750	850	850	850	850
Bruk av tidligere års udisponert			-			
Bruk av avsetninger	586		2 480	-	-	-
Sum finansiering	**82 315**	**118 774**	**84 873**	**49 137**	**39 817**	**48 667**
Udekket/udisponert	-	-	-	-	-	-

Utlån og forskuttering
Startlån skal rettes mot personer med langvarige bolig- og finansieringsproblemer. Dette innebærer at målgruppen for slike lån er endret fra tidligere ordning. Det er stor usikkerhet rundt fremtidig etterspørsel. En har i den sammenheng ikke forutsatt utlån fra 2017.

Som medlem av Klp plikter en å betale inn kapitaltilskudd. En har forutsatt en årlig innbetaling på 850.000 som dekkes med bruk av overføring fra driftsregnskapet. Det er ikke anledning til å finansiere innskuddet med lånemidler.

Inntekter fra salg av anleggsmidler/ avsetninger
Usikkert hvordan etterspørselen vil bli, men en har forutsatt et salg av 4 tomter pr år med en gjennomsnittspris på kr 250.000. I tillegg er det forutsatt salg av den eksisterende brannstasjonen til kr 900.000.

Investeringsprosjekter
Kommunen står ovenfor store investeringer de kommende år. Rådmannen legger fram forslag til noen av dem i økonomiplanen. Det vil trolig oppstå behov som en ikke har oversikt over pr d.d. Kommunen har etterslep både innenfor kommunale veier og bygningsmasse og tar sikte på en gradvis utbedring/fornying.

Skage barnehage
Bygging av ny barnehage på Skage vil i løpet av første halvår 2017 bli sluttført. Påløpt kostnad for 2017 er beregnet å bli kr 19 millioner. Totalrammen for prosjektet er beregnet til kr 53 millioner inkl mva.

Byggeteknisk gjennomgang og ny gymsal, Hunn skole
En har i flere år hatt ny gymsal ved Hunn skole som et prioritert tiltak i økonomiplanen. I tillegg til å se på mulighetene for ny gymsal ønsker en å foreta en byggeteknisk gjennomgang av skolen. Omfanget og behov er ikke kjent pr d.d, men en kartlegging vil

kunne gi svar på dette. Det legges opp til et forprosjekt i 2017 med en ramme på kr 750.000 og et kapasitetsbehov på 240 elever. Rådmannen har i økonomiplanen som et foreløpig anslag avsatt kr 40 millioner fordelt på 2018 og 2019. Forprosjektet vil avklare investeringsbehovet nærmere.

Obus - uteområde/ videre utbygging
Det forventes noe vekst i elevtall også for Ranem skolekrets, og en vil i nær framtid ha behov for økt kapasitet ved skolen, i hovedsak ved ungdomsskolen. Rådmannen vil komme tilbake med egen sak om iverksetting av et forprosjekt i 2017. Ungdomsskolen vil etter prognosene få en merkbar økning i elevtallet i årene som kommer. For barneskoledelen synes elevtallet å ligge relativt stabilt omkring definert kapasitet på 230 elever. For barneskoledelen er det imidlertid behov for noe mer fleksibilitet i bygningsmassen for å takle trinn med stort antall elever. Administrasjonen er i ferd med å vurdere en utbygging av et mellombygg mellom ungdoms- og barneskoledelen. Et slikt mellombygg vil også gi fleksibilitet mellom ungdomsskoledelen og barneskoledelen, noe som synes fornuftig når elevtall på de ulike trinnene varierer til dels vesentlig fra år til år. Det er i økonomiplanen foreløpig foreslått en ramme på 18 mill. kr til investeringer som fordeles på de to påfølgende år.

Brannstasjon
Det er vedtatt å bygge en ny brannstasjon lokalisert i Barlia. Kostnadsrammen er kr 9 millioner. Prosjektet forventes å være sluttført i løpet av 2017.

Rehabilitering Gimle
Prosjektet har i tidligere økonomiplan vært vedtatt med en ramme på 6 millioner kr fordelt på 2017 og 2018. Etter en ny vurdering er det etter rådmannens syn fornuftig å bruke noe mer tid til å vurdere hva prosjektet skal omfatte. Med en ramme på 6 millioner kr vil det kun være mulig å gjennomføre en «kosmetisk» restaurering. Innhold og løsninger vil i all hovedsak måtte bli som i dag. Videre planer for Gimle bør sees opp mot kommende behandling av plan for ny gymsal/hall ved Hunn skole og videre utbygging ved OBUS. I tillegg bør det gjøres en nærmere analyse av bygningsmessig tilstand på Gimle og hva som er fornuftige tiltak i et langsiktig perspektiv. Rådmannen har valgt å synliggjøre disse vurderingene i økonomiplanen gjennom en forskyving av forprosjektet til 2019 og en foreløpig utbyggingsramme på 40 millioner i 2020, med en forutsetting av 10 millioner i tilskudd. Til forprosjekt er det avsatt 1 million i 2019.

Forprosjekt for utbygging av tomt til helse- og omsorg
Det er gjennomført en forstudie for helse og omsorgsområdet på Ranemssletta. Forprosjektet igangsettes med sikte på i første omgang å bygge omsorgsboliger for psykisk utviklingshemmede. Det er avsatt kr 9,5 millioner i 2017 og kr 10 millioner i 2018. Prosjektet vil kunne åpne for en mer effektiv drift for *Bo – og miljøtjenesten* og bedre tilrettelagte leiligheter for beboerne. Etterspørsel etter avlastning og plass for fast beboende vil trolig øke noe i kommende år.

Restaurering tak og enøk. Helsesenteret
I 2016 vil arbeidet med utbedringer/standardheving tak på helsesenteret og noe energitiltak bli sluttført. For 2017 er det foreslått avsatt kr 5,5 millioner til videre oppgradering av bygningsmassen. I hovedsak vil dette handle om å erstatte dagens oljefyr med annen type oppvarming fortrinnsvis basert på fornybare varmekilder, jfr. kommunens klima- og miljøplan.

Enøk Moamarka barnehage
Det avsettes kr 1,5 millioner i 2019 til energireduserende tiltak ved Moamarka barnehage avd. Øysletta. Etterisolering og skifte av vinduer kan være tiltak som kan redusere energiforbruket.

Ranemsletta barnehage – utvidelse
Det tas sikte på en ombygging av barnehagen som skal kunne øke kapasiteten. Det er i dag to rom som brukes til vognbod og lager som kan ombygges til leke- og oppholdsrom. Det tenkes bygd vognbod mv på nordsiden av bygget.

Vann og avløp
Det foreslås en samlet investering innenfor vann og avløp på kr 21 millioner. Det meste er i hht til plan for vann og avløp. For mer inngående opplysninger om områdene vises det til handlingsplan for vann og avløp.

Veg og trafikksikkerhet/folkehelse
Totalt foreslår rådmannen at det brukes kr 15 millioner til veg og trafikksikkerhets-/folkehelsetiltak i planperioden. Asfaltering/standardheving veger og bygging av gang- og sykkelveger ligger i dette. I tillegg forslår rådmannen at det avsettes det en årlig ramme på 0,5 million til ulike trafikksikkerhetstiltak etter nærmere vurderinger og prioriteringer. Tiltak for utbedring av kryss til Krabbstuvegen foreslås gjennomført.

I hht til økonomiplanen er det avsatt kr 850.000 til opprusting av parkeringsplass ved Ranem kirke.

Reguleringsplaner/stedsutvikling
Arbeidet med reguleringsplan for Skage industriområde vil bli avsluttet i 2017. I tråd med vedtatt økonomiplan foreslås prosess med ny reguleringsplan/stedsutvikling for Overhalla sentrum å bli iverksatt med en ramme på kr 1 million.

Tomtefelt/ næringstomter
Tilretteligging av flere tomter vil bli startet opp i 2017. Rammen er satt til 7,3 millioner kr for 18 tomter. Dette er en forlengelse av eksisterende tomtefelt i Skage vest.

Sykkelparkering
Arbeidet med tilrettelegging av sykkelparkering vil fortsette i 2017. Rammen er satt til kr 200.000 og vil være knyttet til Ranemsletta barnehage og administrasjonsbygget. Dette som ledd i en samlet tilrettelegging for økt sykling ved kommunale arbeidsplasser og besøksbygg.

Elbiler
I klima- og miljøplanen er det vedtatt en målsetting om 80 % elbiler innen 2017 og 100 % innen 2020. Ved utgangen av 2016 vil en ha 50%. For å nå målet med 80 % må det anskaffes 3 el biler og selge 3 diesel biler. Det er en bra teknologisk utvikling i rekkevidde på elbil nå og framover. Det er foreslått en anskaffe av 2 elbiler i 2017. En vil da ha en andel på 63 %. Det bør ligge god til rette å nå målsettingen om 100 % elbiler innen 2020.

Varmestyringsprogram Ranem og Skage kirke
Kirkelig fellesråd har bedt kommunen om at det anskaffes styringsystemet for kirkene. Investeringen skal kunne gi redusert energibehov. Ranem kirke med et årlig strømforbruk på 70.000 kWh vil kunne en besparelse på 25.000 kWh.

4 HANDLINGSPROGRAM 2017 – 2020

Kommunestyret vedtok i 2007 kommuneplanen for Overhalla kommune 2007 – 2019. Kommuneplanen skal ifølge Plan- og bygningsloven samordne den fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling innenfor sine områder. Kommuneplanen legger sentrale føringer for den langsiktige (12-årsperspektiv) utviklingen av Overhalla-samfunnet generelt, og Overhalla kommune som tjenesteyter og samfunnsaktør spesielt.

I denne kommuneplanen fokuseres det på 4 områder som er de viktigste områdene for kommunens virksomhet. Det er Lokalsamfunn, Brukere, Medarbeidere og Økonomi. Under disse fokusområdene er det til sammen 8 hovedmål. Under hvert hovedmål er det listet opp delmål. Utformingen av kommuneplanen er basert på at disse hoved- og delmålene skal detaljeres i handlingsprogram/økonomiplan og virksomhetsplaner. Oppnådde resultater skal følges opp kontinuerlig ved utarbeiding og bruk av bl.a. indikatorer i styringskort (del av balansert målstyring) for kommunen og de enkelte enheter.

Styringskortene for den enkelte enhet er vedlagt. Det tas forbehold om at deler av styringskortene fortsatt er under bearbeiding.

	Hovedmål	Delmål
Lokalsamfunn	Overhalla preges av etableringslyst og spennende arbeidsplasser hvor samarbeid og utvikling vektlegges.	Kommunen er en god tilrettelegger og utviklingspartner for bedrifter, etablerere, lag og organisasjoner og enkeltpersoner i lokalmiljøet.
		Overhalla har en infrastruktur og arealer som legger godt til rette for næringsutvikling og bosetting.
	I Overhalla skaper man stadig begeistring, tilhørighet og mangfold.	Det skapes verdifulle opplevelser for både lokalbefolkning og tilreisende.
		Innbyggerne har kunnskap om og er stolte av Overhallas historie.
		Kommunen er en sentral informasjonsformidler og kontaktskaper mellom ulike aktører i Overhalla-samfunnet.
		Overhalla er et romslig og inkluderende samfunn.
	Flotte naturressurser og nærmiljø utnyttes med høy miljøbevissthet.	Innbyggerne har god kunnskap om og glede av naturen gjennom aktiv bruk og god tilgjengelighet.
		Naturressursene gir grunnlag for betydelig sysselsetting og verdiskaping.
		Inngrepsfrie områder og naturens produksjonsevne og artsrikdom bevares for framtiden.

		I Overhalla skapes det lite avfall og avfallet utnyttes som ressurs.
		I Overhalla er det lavt energiforbruk og høy grad av fornybare energikilder.
	Overhallingene preges av god folkehelse.	I Overhalla er det stor grad av fysisk aktivitet i alle aldersgrupper.
		Overhallingene har et sunt kosthold og en sunn livsstil.
		Overhallingene har gode sosiale nettverk og møteplasser.
Brukere	Barn og unge er glade for å få utvikle seg i Overhalla.	Barn og unge får gode opplevelser gjennom et bredt kultur– og aktivitetstilbud.
		Barn og unge har lærelyst og utvikler sine evner og talenter i et variert og stimulerende læringsmiljø.
		Barn og unge opplever å få påvirke sin egen læringssituasjon og foretar bevisste verdi- og veivalg.
		Alle barn og unge føler seg betydningsfulle i en trygg, inkluderende og mobbefri hverdag.
	Godt fornøyde brukere av kommunale tjenester.	Brukerne opplever kommunen som en imøtekommende og løsningsfokusert medspiller.
		Innbyggerne er godt informert om tilbud og rettigheter.
		Kommunens tjenestetilbud har god tilgjengelighet, tilpasning og kvalitet i forhold til brukernes behov.
Medarbeidere	Kommunen har kompetente medarbeidere som har arbeidsglede og utviklingslyst.	Ansatte møter hverandre og brukerne med godt humør, respekt og løsningsfokus, og spiller hverandre gode.
		Ansatte får bruke og utvikle sine evner og talenter.
		Ansatte opplever å ha medinnflytelse og medansvar for å utvikle egen arbeidssituasjon og kompetanse.
		Ansatte utviser en høy etisk standard og er gode forbilder for barn og unge.

Økonomi	Overhalla kommune har god økonomistyring, effektiv ressursbruk og omstillingsevne.	Kommunen får mye tjenester ut av tilgjengelige ressurser og har fortløpende kontroll med ressursbruken.
		Kommunen tar høyde for uventede svingninger i økonomien.

4.1 Kommunen som lokalsamfunn

Fokusområdet LOKALSAMFUNN skal sikre oppmerksomheten om kommunen som samfunnsaktør og pådriver for en god og bærekraftig utvikling av lokalsamfunnet.

4.1.1 Etablering og utvikling (hovedmål 1)

Vannforsyning/ avløpsbehandling
Rådmannen foreslår i tråd med tiltaksplan for vann og avløp at det avsettes kr 21 millioner til investeringer. Det er i hovedsak knyttet til driftssikkerhet med vannforsyningen.

Elveforbygging
Helhetlig plan for utbedring av tiltak på eksisterende forbygging/farsinering behandlet i kommunestyret 19.11.07 og angir vedlikeholdsbehov. Klykkbekken – sikring mot erosjon/ skred er prioritert i 2017. Resten av planperioden avsettes det årlig kr 500.000 til uprioriterte tiltak.

Tomteområder
Rådmannen anbefaler at det avsettes kr 7 millioner for tilrettelegging av boligtomter.

4.1.2 Begeistring, tilhørighet og mangfold (hovedmål 2)
(tekst tas inn ved senere revidering av økonomiplanen)

4.1.3 Høy miljøbevissthet (hovedmål 3)
Kommune vedtok i juni 2014 klima- og miljøplan. Dette var en revidering av eksisterende plan for 2009.

Miljøsertifisering
Overhalla kommune er siden høsten 2007 miljøsertifisert etter ISO-14001- standarden. Hovedformålet er å sikre at den miljøpolitikken som kommunestyret har vedtatt, blir gjennomført, og med fokus på kontinuerlige forbedringer i kommunens miljøprestasjoner.

I tillegg til overordnet miljøsertifisering etter ISO-14001, er samtlige av kommunens enheter sertifisert som miljøfyrtårn.

Handlingsprogram for miljøarbeidet

Tiltaksdelen er bygget opp som en del av kommunens miljøstyringssystem etter ISO 14001 og kommunens ordinære plansystem (inkludert Balansert Målstyring (BMS)). Koplingen til kommuneplanens "fokusområde" og "hovedmål" framgår i klammen nedenfor. Tiltakene er videre gruppert nedover hhv under hvert av kommuneplanens delmål.

Kommuneplan 2007-2019
Fokusområde: "Lokalsamfunn"
Hovedmål: "Flotte naturressurser og nærmiljø utnyttes med høy miljøbevissthet"

I tråd med vedtak i kommunestyret 19.11.12 sak 109/12 Revidering av miljøutredning er de vesentlige miljøaspekter for Overhalla kommune: Naturmangfold (endret fra biologisk mangfold og har samme betydning), Innkjøp og avfall (endret fra avfall), Energi, og Klimagassutslipp.

Felles, relevant for alle delmål

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2016	2017	2018	2019	Ansvar	Status
At det foregår relevant samarbeid om prosesser og tiltak i Overhalla og Namdalen	Årlig evaluering	1	Overhalla kommune skal aktivt ivareta sin samfunnsutviklerrolle i miljøarbeidet og være ambisiøs for å bidra til utvikling i offentlig og privat virksomhet i Overhalla og Namdalsregionen. Herunder å videreutvikle og bygge videre på det samarbeidet som er utviklet mellom Overhalla kommune og Skogmo Industripark (SI). Det skal vurderes om det vil være hensiktsmessig å etablere /initiere et formalisert klima- og miljønettverk i regionen der interesserte offentlige og private virksomheter kan inngå et partnerskap (formål og forpliktelser mv. i en slik ordning må defineres senere). **Én ambisjon**: I samarbeide med SI å identifisere / utvikle prosesser og tiltak / prosjekter i Namdalsperspektiv der offentlige og private aktører i regionen inkluderes og samhandler.	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	
At barn og unge involveres systematisk i planlegging og gjennomføring av tiltak	Årlig evaluering	2	Barn og unge skal involveres på en systematisk måte i planlegging og gjennomføring av tiltak i kommunens miljøarbeid.	X	X	X	X	Rådmannen/ rektorer/ styrere	
At markering av Earth Hour og Miljøuke er gjennomført	Årlig evaluering	3	Å markere Earth Hour hvert år for å bevisstgjøre kommunens ansatte og innbyggere mv. om	X	X	X	X	Rådmannen	

			klimautfordringene og miljøarbeidet. Som del av dette skal uka før Earth Hour, som er en lørdag hvert år, gjøres til en "Klima- og miljøuke" med planlagte aktiviteter for å involvere, engasjere og bevisstgjøre.						

Delmål 3.1: Innbyggerne har god kunnskap om og glede av naturen gjennom aktiv bruk og god tilgjengelighet (miljøaspekt: Naturmangfold)

Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
3.1.1 Antall besøk registrert i utvalgte turbøker	Opptelling i turbøker/årlig	1	Tiltak: a) Det lages en oversikt over hvem som har flest besøk på den enkelte turbok for hvert kalenderår b) Denne oversikten bekjentgjøres med oppslag eller lignende ved turboka	X	X	X	X	Kultursjefen	2007- 2015
3.1.2 At det er tilrettelagt for nærturer	Evaluering / årlig	2	Å tilrettelegge for / stimulere til nærturer i tilknytning til de ulike grender i Overhalla for å gjøre friluftslivet mer tilgjengelig i hverdagslivet og for å bidra til økt fysisk aktivitet hos folk flest (både sommer og vinter) (jf. DNTs satsing "Nærtur er hverdagens friluftsliv"). Søkes gjennomført som samarbeidsprosjekt med frivillige lag og organisasjoner og andre relevante samarbeidspartnere (NTFK, DNT mv.) Herunder: *Etablering /utbedring av turløyper . * Framføring av skiløyper dit folk bor (tilførsels-løyper) *Gradering/ skilting og merking etter nasjonal standard *Turbeskrivelse på nettet mm. Ambisjon om minst 5 nye merkede turer hvert år tom. 2019	X	X	X	X	Kultursjefen/ frivillige/DNT	

3.1.3 At tiltak er gjennomført	Evaluering / årlig	3	Det skal gjennomføres et konkret motivasjonstiltak for innbyggerne for fysisk aktivitet á la Aktiv Overhalla. Ambisjon: Ett motivasjonstiltak i året (også relevant for delmål /ambisjoner under klimagassutslipp/ transport)	X	X	X	X	Kultursjefen	

Delmål 3.3: Inngrepsfrie områder og naturens produksjonsevne og artsrikdom bevares for framtiden (miljøaspekt: Naturmangfold)

Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**Ansvar**	**Status**
3.3.1 Avgang prosent av kommunens areal ”inngrepsfrie” områder (Villmarkspregede områder >5 km fra tekniske inngrep)	Telling av areal/årlig	1	Null avgang villmarkspregede områder	X	X	X	X	Teknisk sjef og Miljøvern- og skogbruks-sjef	2008-2011: 0 2012: 1% (0,3 km2) 2013: 0 2014: 0 2015: 0
3.3.2 Antall m2 **dyrket og dyrkbar mark** omregulert ved dispensasjon fra arealplan	Årlig telling antall m2	2	Ambisjon: Nullvisjon Maksimalt 3000 m2	X	X	X	X	Teknisk sjef	2011:10000 m2 2012: 500m2 2013: 6900m2 2014: 2400m2 2015: 1000m2

Delmål : 3.4. I Overhalla skapes det lite avfall og avfallet utnyttes som ressurs. (Miljøaspekt: Innkjøp og avfall)

Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
3.4.1 Tjenesteenheter i org.kartet sertifisert som miljøfyrtårn	Opptelling/ årlig	1	Alle tjenesteenheter skal være sertifisert eller dokumentere at det arbeides systematisk med miljøarbeidet i samråd med rådmannen.	X	X	X	X	Enhetsledere	Status 31.12.15 Alle enheter er sertifisert unntatt OBUS og Kultur og samfunn
3.4.2 Antall miljøfyrtårn pr. innbygger	Opptelling	2	Ambisjon: Å være blant de 3 beste kommuner i Norge <u>Tiltak:</u>	X	X	X	X	Rådmannen Bedriftsedere i	Status 31.12.15 Overhalla er nr. 7

			Bl.a. å stimulere til bedriftsnettverk som metode.	X	X	X	X	samarbeid med MNS Utvikling	
3.4.3 Klimapåvirkning av MNAs innsamling og håndtering av avfall fra husholdninger	Årlig opptelling	3	<u>MNAs ambisjon:</u> *MNAs innsamling og behandling av avfall fra husholdninger skal være klimanøytral.* <u>Overhalla kommunes tiltak:</u> Å være aktiv medeier og samarbeidspartner. Aktuelle tema: *Kildesortering *Reduksjon av matavfall fra husholdninger, institusjoner, serveringssteder, butikker mv. *Kommunikasjon med innb. inkl, ta i bruk nye kommunikasjonsformer/-media. *Holdningsskapende arbeid	X X	X X	X X	X X	MNA Teknisk sjef/ Kommunens repr. i styrende organ	Registrert Klimapåvirkning jf. indikator i tonn CO2-ekvivalenter: 2009: 3190 2010: 1499 2012: 2394 2013: 1521 2014: 2208 2015: 2283
3.4.4 At det ikke finnes lovstridige villfyllinger	Fortløpende evaluering	4	Kommunen som forurensningsmyndighet skal arbeide aktivt for at villfyllinger/ulovlige søppelfyllinger blir ryddet.	X	X	X	X	Teknisk sjef	
3.4.5 At det er utarbeidet og implementert strategi/styrings-dokumenter for innkjøp	Evaluering i 2015	5	**Mer miljøvennlig innkjøp** 1.Å være deltaker /aktiv bidragsyter i samarbeidsprosjektet Innovativ handling, bedre offentlige anskaffelser i Nord-Trøndelag 2.Det skal utarbeides innkjøpsstrategi/ styrings-dokumenter for innkjøp, bestående av: • Innkjøpspolitikk • Innkjøpsstrategi m/handlingsplan • Innkjøpsveileder/-rutiner Overhalla skal herunder fremme • Samfunnsansvar / etisk handel • hensyn til livssyklus-kostnader, universell utforming og miljø • innovasjon • mindre avfall • mindre emballasje • mindre engangsmateriell • miljømerking • kortreist leveranse • økologiske produkter	X X X	X X X	X	X	 Rådmannen Rådmannen	Kommunestyret vedtok i møte 23.11.15 i K-sak 77/15. "Anskaffelsesstrategi for Overhalla kommune" og at dette legges til grunn for kommunens samlede utvikling i kommende periode. Det ble i vedtaket samtidig forutsatt at a) det skulle innarbeides retningslinjer mot sosial dumping i byggeprosjekter hvor Overhalla kommune er byggherre. b) Innkjøpsstrategien må reflektere at Overhalla er realfagskommune som fortrinn i samarbeidet mellom kommunen og næringslivet. c) Forslag til

			• mindre miljøgifter • digitale løsninger 3.Strategi/styringsdokumenter skal implementeres i organisasjonen. Som ledd i dette velges ut én konkret anskaffelse evt. entreprise som pilot. 4. Kompetanseheving som ledd i implementering av strategi/styringsdokumenter. Bl.a. å ta initiativ til felles innkjøpskonferanse(r) for innkjøpere og leverandører i Namdalen.	X X	X X	X X	X X	Rådmannen Rådmannen	innkjøpspolitikk utarbeides 1. halvår 2016 Dialogkonferanse offentlige anskaffelser med offentlige og private virksomheter i Midtre Namdal gjennomført i Overhalla 26.2.15.
Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
3.4.6 Godkjent status som Fairtrade-kommune	Verfisering av status	6	Overhalla kommune skal være Fairtrade-kommune (et rammeverk å arbeide innenfor når det gjelder etisk forbruk).	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	Overhalla fikk status som Fairtradekommune i mai 2015
3.4.7 Medlemskap IEH	Verifisering av medlemskap	7	Overhalla kommune skal arbeide for å bli medlem i Initiativ for etisk handel (IEH). (formål med IEH er handel som fremmer menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, utvikling og miljø.)	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	
3.4.8 At det er utviklet et verktøy	Evaluering	8	Det skal utvikles et verktøy for opplæring og bevisstgjøring av ansatte og eventuelt andre om virkningene av global oppvarming (illustrasjonsvideo, 3D-animasjon e.l.). (Tiltaket søkes gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom Overhalla kommune, Olav Duun vgs., evt. andre).	X	X	X	X	Rådmannen	
3.4.9 Aktiviteter /tiltak der barn og unge er involvert når det gjelder forbruk og livsstil	Årlig evaluering	9	Involvere barn og unge når det gjelder forbruk og livsstil: *Å arrangere regional(e) miljøkonferans(er) på barns /ungdoms premisser * tema i undervisning skole/barnehage * systematisk bruk av bransjekrav Miljøfyrtårn (og av Grønt flagg for de enheter som også er det) * bidra til kopling ungdom - næringsliv med sikte på gjensidig læring/ bevisstgjøring om miljømessig forbruk og livsstil	X	X	X	X	Ordfører/ rådmannen/ rektorer/ styrere	

			* å videreutvikle samarbeidet med MNA *å synliggjøre resultater av iverksatte tiltak for ungene (f.eks. knyttet til avfallssortering, energiforbruk e.l.)						
3.4.10 Godkjent sertifikat	Verifisering av sertifikat	10	Overhalla storkjøkken skal fortsattvære DEBIO-godkjent (sertifiseringsordning for foredling/omsetning av økologiske produkter) Ambisjon 2016:40% av maten som lages ved kjøkkenet skal være økologisk. 2017: 50% Serveringsmerke i sølv (krav: 50% økologisk)	X X	X X	X	X	Kjøkkensjef	Overhalla storkjøkken er DEBIO godkjent pr oktober 2009 2010: 12 %. 2011: 13-14 % 2012: 22 % 2013: 30% 2014: 35% 2015: 37%
3.4.11 Reduksjon av kommunal utskrift og kopiering	Årlig opptelling	11	Reduksjon med 90% innen år 2019 sammenlignet med 2014	X	X	X	X	Rådmannen	
3.4.12 Antall bedrifter sertifisert etter ISO 14001	Opptelling/ årlig	12	Å konsolidere eller øke antall sertifikat ISO 14001 i Overhalla mv. Det skal gjennomføres en erfarings-/startkonferanse Overhalla i 2016. Målgruppe er sertifiserte ISO 14001-bedrifter og potensielle nye ISO-bedrifter (planlegges som et samarbeidsprosjekt mellom kommunen, Skogmo Industripark og MNS Utvikling).	X X	X X	X	X	Skogmo industripark/ Industribedrifter/ Overhalla kommune/ MNS Utvikling	Antallet sertifikat ISO 14001 er uendret i 2015. Følgende bedrifter er sertifisert pr. 31.12.15: MNA Overhallakommune OverhallaBetongbygg Overhalla Industrier Grannes VVS Siktedukfabrikken NAMAS Vekst Miljøutvikling AS Flasnes Transport AS Hurre (har redusert sin virksomhet i Namsos)
3.4.13 At det foreligger et enkelt system/ retningslinje (skriftlig)	Evaluering i 2015	13	Å bidra til at det systematisk med visse intervaller / etter behov blir gjennomført metallinnsamlingsaksjoner i landbruket. Herunder å lage et enkelt system/ retningslinje for dette (som et samarbeidstiltak mellom landbruks-organisasjoner, avfallsselskapet, MNS Miljø og landbruk/ Overhalla kommune)	X X	X X	X	X	MNS Miljø og landbruk/Overhalla kommune/ MNA/ Landbruksorganisasjoner	

Delmål 3.5: I Overhalla er det lavt energiforbruk og høy grad av fornybare energikilder.

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2016	2017	2018	2019	Ansvar	Status
3.5.1Fokusbygg (utvalgte kommunale bygg jf. egen tabell): Energiforbruk pr m2 pr tjenesteenhet i organisasjonskartet. *Energiforbruk betyr her "eksternt tilført energi" dvs. all energi som må tilføres bygget for å dekke totalt netto energibehov.*			**Ambisjon 2017** **Fokusbygg:** **Innsparingsmål 20 % sammenlignet med 2012** (daggradskorrigert) Kommunale bygg er energimerket unntatt Gimle som skal energimerkes 2014. Det forutsettes scoreforbedring på energimerkeskalaene for det enkelte bygg jf. nedenstående tabeller.				X	Rådmannen/Teknisk sjef	2012-2015
			Konkrete tiltak for ENØK og overgang til fornybar energi skal innarbeides i Hovedplan for kommunal bygningsmasse, som rulleres årlig i tilknytning til årsbudsjett/ økonomiplan.	X	X	X	X	Teknisk sjef	

	Fokusbygg	Status p.t.: Energi karakter	Status p.t.: Oppvarming	Målsetting: Energi Karakter	Målsetting: Oppvarming	Innen:
1	Adm.bygget	E	5/Rød	D	3/Gul	2016
2	Helsesenteret	D	5/Rød	C	3/Gul	2016
3	Hunn skole	F	3/Gul	D	2/Lys grønn	2017
4	Moamarka bhg	E	4/Oransje	D	2/Lys grønn	2016
5	OBUS	D	5/Rød	D	3/Gul	2016
6	OBUS barnesk	Ikke merket	5/Rød	A	2/Lys grønn	2015
7	Skage barnehage	D	5/Rød	A	1/Mørk grønn	2017
8	Trollstua bhg	E	5/Rød	C	Gul	2018
9	Ranemsletta bhg	A	2/Lys grø	A	2/Lys grønn	
10	Gimle	Energimerkes i 2014				

Energikarakter: Skala fra A til G.
Oppvarmingskarakter: 5-trinns skala fra grønn (1) til rød (5).
Gimle energimerkes når bygging OBUS er avklart

Forklaring oppvarmingskarakter (mer om energimerking står på NVEs hjemmeside):

Oppvarmingskarakteren bestemmes ut i fra andelen av det totale oppvarmingsbehovet som dekkes av strøm og/eller fossile energivarer. Andelen el og fossilt må ligge under følgende verdier for å oppnå de ulike fargekarakterene:

Oppvarmingskarakter (etter farger)				
30,0 %	47,5 %	65,0 %	82,5 %	100,0 %

Oppvarmingskarakteren tar utgangspunkt i det beregnede energibehovet til oppvarming av rom og tappevann, og andelen det er naturlig at de enkelte systemene kan dekke. F.eks. tas det for gitt at fjernvarme kan dekke nær hele oppvarmingsbehovet.

Forklaring energikarakterskala:

	Levert energi pr m2 oppvarmet BRA (kWh/m2)						
Type /karakter	**A**	**B**	**C**	**D**	**E**	**F**	**G**
Barnehager	90	135	180	228	276	414	Ingen grense
Kontorbygg	84	126	168	215	263	395	Ingen grense
Skolebygg	79	118	158	208	259	389	Ingen grense
Sykehjem	136	203	271	328	384	576	Ingen grense
Idrettsbygg	109	164	218	272	325	488	Ingen grense
A = oppvarmet del av BRA [m2]			*Øvre grense for karakter C er basert på nivå for TEK 2007. For boliger er denne tilpasset NS 3031:2007 / A1:2010.*				

Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
Fortsettelse 3.5.1 kommunens egen bygningsmasse, fokusbygg	Når det bygges	1	Overhalla kommune skal til enhver tid ligge foran teknisk forskrift (eks. passivhus, nullenergihus m.v.) For tiden: Kommunale nybygg skal være passivhus eller nullenergihus.	X	X	X	X	Leder plan- og byggekomite/ rådmann/ teknisk sjef	Ny barneskole OBUS åpnet høsten 2015, energikarakter A og passivhus standard. Ny Skage barnehage får energikarakter A og blir tilnærmet nullenergibygg, planlagt ferdig juli 2017
	Når bygg rehabiliteres etc.	2	Rehabilitering etc. av eksisterende kommunale bygg skal skje i tråd med tabeller /ambisjoner ovenfor. Tiltak vurderes og gjennomføres fortløpende ved rehabilitering av hele/deler av bygg når det er hensiktsmessig (livssyklusvurdering). Herunder vurderes behovsstyrt og lavenergi • Belysning • Oppvarming • Ventilasjon	X	X	X	X	Teknisk sjef	Nytt varmeanlegg / ENØK-tiltak Hunn skole ferdig 2015 (pellets). Ny vurdering av oppvarmingskarakter og energikarakter for Hunn skole vil skje i forbindelse med forestående byggteknisk gjennomgang se pkt. 3.5.3.3 <u>Rehabilitering av omsorgsbolig</u>

									Hildremsveien 10 til passivhus-standard - samarbeidsprosjekt, planlagt ferdig juli 2016.
	Evalueres kontinuerlig	3	Optimalisere energiledelse og energistyring ved SD/EOS-anlegg, inkludert utarbeidelse og bruk av rutiner. Herunder årlig kompetanseutvikling /-tiltak for driftspersonell	X	X	X	X	Teknisk sjef	Sentral Driftskontroll (SD)-anlegg og Energioppfølgingssystem (EOS) montert.
		4	Mobilisere/ involvere brukere av kommunale bygg *kompetanseutvikling herunder kunnskap om årsaks-virkningsforhold *å videreutvikle samhandling ved bruk og drift av bygg * synliggjøring av måleresultater/virkninger	X	X	X	X	Teknisk sjef/ enhetsledere	
		5	Å utøve kommunens samfunnsutviklerrolle i forbindelse med innkjøp / rehabilitering av kommunal bygningsmasse. Herunder stimulere næringsliv til å lage mer energi-/miljøvennlige bygg. Aktuelle tiltak: *** Å gjennomføre et samarbeidsprosjekt for rehabilitering av ett utvalgt eksisterende kommunalt bygg** (mulig pilot-/forsknings-/utviklingsprosjekt). Vedkommende bygg identifiseres senest innen 2015 ***Å gjennomføre et pilotprosjekt med nullenergibygg** (mulig forsknings-/utviklingsprosjekt)	X X X	X X X	X X X	X	Rådmannen/ teknisk sjef	Rehabiliteringen av Hildremsveien 10 er et samarbeidsprosjekt mellom Overhalla kommune, Olav Duun VGS, Husbanken, Sintef Byggforsk, Opplæringskontoret for byggfag i Namdalen m.fl..
		6	Ved anskaffelse av elektrisk utstyr i Overhalla kommune skal de beste standarder etter relevant merkeordning for produktet velges	X	X	X	X	Alle som gjør innkjøp	
Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
3.5.2 Samlet stasjonært energiforbruk i Overhalla utenom kommunale fokusbygg	Årlig opptelling fra område-konsesjonær (NTE)		**Ambisjon: 5 % lavere energiforbruk i 2017 enn i 2012.** (daggradskorrigert)				X		Årsrapport (se delmål 3.5, indikator 3.5.2)

		1	Prosjektidé som skal utredes / iverksettes: Å initiere og bidra til et ENØK-prosjekt med 50 boligeiere som pilotprosjekt / bl.a. med enkel ENØK-analyse (samme modell som i tidligere samarbeidsprosjekt med butikker).		X	X	X	Rådmannen / MNS Utvikling / Enova	
		2	Kommunen skal som ledd i samfunnsutviklerrollen være pådriver/samarbeidspartner overfor bank-/finansnæringen for å stimulere til miljøvennlig boligbygging (bankrentebetingelser, veiledning mv.)	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	Det er p.t. inngått relevant avtale mellom Overhalla kommune og Sparebank 1 SMN for dette.
	Ved etablering og rehabilitering etc. av anlegg	3	Det skal arbeides systematisk med ENØK i forhold til utendørs belysning: <u>Det skal generelt tilstrebes behovsstyring og lavenergi</u> Eksisterende kommunale anlegg skal gjennomgås. *Nyanlegg utendørs belysning skal være lavenergi/LED (gatelys, plasser etc.). * Ved rehabilitering/utskifting av eksisterende anlegg og lyspunkt skal lavenergi/LED anvendes * Der kommunen yter støtte (lysløyper/ idrettsanlegg etc.) skal det oppfordres til lavenergi/LED ved rehabilitering/utskifting	X	X	X	X	Teknisk sjef	Ved siste gatelysprosjekter Skogmo (opp til Overhalla Betongbygg) 2014 og Skage opp til Hunnaåsen 2013 er brukt LED lys. Kommunalt tilskudd til skifte til LED privat boligfelt Meosen i 2015 (50% av kostnad / ca. kr. 17.000) Det vurderes fortløpende utskifting av eksisterende og som neste prosjekt blir gatelysene hele Skageåsveien skiftet til LED i sammenheng med ny Skage barnehage.
		4	Det skal arbeides systematisk med ENØK / energigjenvinning i forbindelse med planlegging/drift/vedlikehold av kommunens vannverk /vannledningsnett og avløp / renseanlegg. Steg 1: Det skal utarbeides en mulighetsstudie for reduksjon av energiforbruket (herunder statusoversikt over hvor hen forbruket fordeler seg)	X X	X	X	X	Teknisk sjef	Steg 1: Gjennomført pr. 31.12.15. Det blir framlagt politisk sak med rapport / konklusjoner / forslag i 2016.

		5	Skoler og barnehager skal arbeide planmessig med energispørsmål/ENØK som del av undervisning/ undervisningsplaner / miljøfyrtårn /grønt flagg.	X	X	X	X	Rektorer og styrere	
		6	Det skal være rutine å ta opp energispørsmål i plan- og byggesaker og gis relevant informasjon og veiledning til søkere/ utbyggere herunder ved forhåndskonferanse mv.	X	X	X	X	Teknisk sjef	
		7	a)Når kommunen leier ut eller selger eiendom skal det settes føringer / krav med hensyn til energiløsninger. b)Tilskuddsordning pr. kommunal boligtomt ved oppfylt passivhusstandard eller bedre (tilskuddsordning må videreutvikles)	X X	X X	X X	X X	Rådmannen/ teknisk sjef	Tilskudd pt.kr. 50.000,- pr tomt
		8	Det skal stimuleres til ENØK i jordbruket. **Aktuelle tiltak:** *Å bidra til et Pilotanlegg i Overhalla med gjenvinning av ventilasjonsluft i kyllingfjøs som et samarbeidsprosjekt for å ta i bruk og spre ny teknologi. * Å stimulere til tiltak for varmegjenvinning fra melktank. Samarbeidsprosjekt med TINE(?)	X	X	X	X	MNS Miljø- og landbruk i samarbeid med landbruks-organisasjoner	Det er i budsjett Vedtak årsbudsjett 2016: *"Tilskuddsramme avsatt til oppfylling av målene vedrørende ENØK-tiltak i kyllingfjøs, omdisponeres til tilskuddsordning for utarbeidelse av driftsplaner i landbruket for veivalg på egen gård. Landbrukskontoret får ansvaret for utarbeidelse av tildelingskriterier.* (Kr 100.000,- pr år jf. Økonomiplan 2016-19)"
		9	Kommunale bygg utenom fokusbygg: Det skal utredes / iverksettes ENØK-tiltak der hensiktsmessig	X	X	X	X	Teknisk sjef	
Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
			Gradvis å få utfaset olje og el som hovedenergikilde i bygg i Overhalla.						

3.5.3 Kommunale fokusbygg: Oppvarmings-karakter	Registrere grad av måloppnåelse når ny oppvarmings.-karakter skal være oppnådd		**Det vises for kommunale fokusbygg til tabeller med mål /ambisjoner ad oppvaringskarakter ovenfor.**						Se årsmelding pkt. 3.5.3
		1	Kommunale nybygg bør oppfylle beste oppvarmingskarakter, Mørk grønn. (gjelder der kravspesifikasjon lages etter at denne planen er blitt vedtatt)	X	X	X	X	Leder plan- og byggekomite/ rådmann/ teknisk sjef	Ny barneskole OBUS oppvarmings-karakter: Mørkegrønn (ferdig 2015) Ny Skage barnehage får oppvarmingskarakter: Mørkegrønn (ferdig 2017)
		2	Eksisterende oljekjeler i kommunale bygg skal erstattes med andre supplerende / fornybare energikilder så snart det er hensiktsmessig	X	X	X	X		
		3	Valg av energikilder/-systemer for fornybar energi skal skje ut fra en konkret vurdering i forbindelse med hvert enkelt nybygg- og rehabiliteringsprosjekt mv. og herunder på grunnlag av Enovas til enhver tid gjeldende støtteprogram..	X	X	X	X	Leder plan- og byggekomite/ rådmann/ teknisk sjef	Nytt varmeanlegg Hunn skole dimensjonert også for oppvarming av ny hall.
3.5.4 Forekomst av oljekjeler i Overhalla	Opptelling på et senere angitt tidspunkt	4	Kommunen skal stimulere til utskifting av alle oljekjeler i bruk i Overhalla til fornybar energi.	X	X	X	X	Rådmannen	
		5	Kommunen skal jobbe aktivt for å tilrettelegge for lokal energiproduksjon når dette er miljøvennlig	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	
			Se generelt ellers tiltak under delmål 3.4 (avfall) som også er relevant for delmålet om energi						

Delmål 3.6: I Overhalla er det lave klimautslipp og høy grad av CO2-binding.

(Omfatter ikke deponi som er behandlet under delmål 3.4. (avfall))

Indikator	Måling/Tid		Ambisjon og tiltak	2016	2017	2018	2019	Ansvar	Status
Transport 3.6.1 Mengde klimagass-utslipp fra veitrafikk.	Statistikk SSB/årlig (SSB har for tiden stanset å utgi statistikk på kommunenivå. Målinger avventes til det foreligger adekvat statistikk)		**Ambisjon transport: Klimautslipp fra transport skal reduseres vesentlig innen 2020 (ambisjon fastsettes nærmere når det foreligger sikrere målemetoder/ statistikk). Se ellers egne ambisjoner for relevante tiltak nedenfor**.						
		1	Overhalla kommune skal prioritere videre utbygging av gang- og sykkelveier. Prioritert rekkefølge: • Ad fylkesveinettet Overhalla – Skage - Namsos: 1. Barlia-korsen - Øysvoll-korsen 2. Øysvoll-korsen - Skage 3. Skage – Namsos • Soner rundt skolene med gang- og sykkelvei (4 km). • Øvrig veinett: Ranem bru gis høy prioritet. Som ledd i satsingen på gang- og sykkelvei skal kommunen i 2014 ta initiativ til et forprosjekt for å få utredet/planlagt gang- og sykkelvei Overhalla – Skage - Namsos. Dette søkes gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom kommuner, statens vegvesen m.fl. Herunder skal det så snart som mulig utarbeides nødvendige reguleringsplaner for de prioriterte strekninger.	X X X	X X	X	X	Ordfører/ rådmann/ teknisk sjef Teknisk sjef Teknisk sjef	Steg 1 er Fullført Kommunestyret vedtok i møte 7.9.15 K-sak 48/15 Sykkelstrategi og gang-/sykkelveg Overhalla - Namsos – oppstart planarbeid og finansiering av forprosjekt: *" Det utarbeides et forprosjekt for tiltaket: Gang- og sykkelveg mellom Overhalla – Namsos. Forprosjektet framlegges kommunestyret før en eventuell detaljplanlegging starter. Forprosjektet utarbeides innenfor en ramme på kr. 300 000 inkl. mva."*
		2	Overhalla kommune skal vektlegge fortsatt fortettet utbyggingsstrategi i sentrumsnære områder med maksimal arealutnyttelse (jf. arealplankart). *Regulering med høyere bygg eventuelt 4 etasjer skal vurderes i sentrumsområder.	X	X	X	X	Rådmann/ teknisk sjef	

		3	Framtidige boligområder bør lokaliseres dit det finnes gang- og sykkelvei på det tilstøtende fylkesveinettet.	X	X	X	X	Teknisk sjef	
Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**1018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
3.6.2 Antall påstigende busspassasjerer i Overhalla til Namsos	Statistikk transportør/årlig		**100 % økning i 2019 sammenlignet med 2013**	X	X	X	X		
		4	Overhalla kommune skal ta initiativ til et innovativt helhetlig samarbeidsprosjekt for å styrke kollektivtrafikken særlig knyttet til pendlertrafikken mellom Overhalla og Namsos som et FOU-prosjekt med overføringsverdi til andre regioner. (mulig partnerskap mellom NTFK, Overhalla kommune, Namsos kommune, Statens vegvesen, transportør m.fl.) Herunder: * å få etablert "bybuss" som omfatter Namsos og Overhalla, med flere og hyppigere avganger og faste intervall morgen og ettermiddag * tilrettelegging av helhetlig service /infrastruktur, funksjonelle leskur, parkering bil/sykkel, lademulighet, opplegg for ruteinfo, betalings-løsninger, universell utforming, serviceløsninger i bussen mv. *å rekruttere en forbildegruppe på 50 pendlere til å bruke buss med spesiell stimuli /sentrale midler over en periode * helhetlig satsing på markedsføring av tilbudet	X	X	X	X	Ordfører/ Rådmann	
3.6.3 Antall elbiler i Overhalla	Statistikk SSB/årlig		**Totalt 100 elbiler i Overhalla innen 2017**						
		5	Tiltak: <u>Ladeinfrastruktur og tilrettelegging for ladbare biler</u> *Bidra til etablering av hurtigladerstasjon i Overhalla *Tilrettelegging for lading og el-bilparkering ved større kommunale arbeidsplasser / besøksbygg *Å stimulere til tilrettelegging for lading og el-bilparkering i nærheten ved parkeringsbehov i sentrum etc. *Å oppfordre forslagsstiller til reguleringsplaner om å legge fram strøm til parkeringsplasser i	X	X	X	X	Rådmanne n/ Teknisk sjef	Overhalla kommune har etablert en tilskudds-ordning der det gis tilskudd til virksomheter for å sette opp ladepunkt for offentlig bruk (inntil kr. 25.000,- og

			følgende omfang: a) bolig med felles parkeringsanlegg: 1 pr. boenhet b) parkering for ansatte: min 25% av parkeringsplassene c) næring/besøksbygg: min 15% av parkeringsplassene						maks 50% av total-kostnad). Pr. juni 2016 er 5 fleksilade-stasjoner etablert i kommunen som følge av ordningen.
			Kommunale elbiler, se nedenfor						
Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2014**	**2015**	**1016**	**2017**	**Ansvar**	**Status**
3.6.4 Samlet CO2utslipp fra den kommunale bilparken	Måling/årlig Totalt antall kilometer multiplisert med gjennomsnittlig CO2 utslipp pr. km for den kommunale bilparken	6	**Reduksjon med 50% innen 2017** a) Revidere og fokus på å få implementert Grønne reiser – retningslinjer for Overhalla kommunes reisevirksomhet. b) Miljøvennlige biler ved kjøp/leie/leasing – elbiler når dette er hensiktsmessig. *80% elbil innen 2017 *100% elbil innen 2020	X X	X X	X X	X X X	Rådmanne n Rådmanne n	**Status 31.12.2015: 40%** av den kommunale bilparken er el., totalt 6 elbiler (utryknings-kjøretøy ikke medregnet
Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**1018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
		7	Stimulere til samkjøring/kameratkjøring. • Lenke til haiketorget på hjemmesiden • Bruke sosiale medier som verktøy Jf. også kommunens reisepolicy pkt. 6 og 7.	X	X	X	X	Alle folkevalgte og ansatte	

		8	**Overhalla skal bli sykkelkommune nr. 1 i Namdalen**. Tiltaket søkes gjennomført som samarbeidsprosjekt mellom kommunen, frivillige lag og organisasjoner og andre relevante arbeidsgivere og samarbeidspartnere Herunder: * Å gjennomføre en aksjon "å gå eller sykle til og fra jobb" * Å tilrettelegge med sykkelstativer der det er hensiktsmessig * Å tilrettelegge med garderobe/dusj på jobb *Å gjennomføre en aksjon for "å sykle eller gå til og fra skole og fritidsaktiviteter" * Å stimulere til el-sykkel Herunder å sponse el-sykkel for kommunens innbyggere med 20% og maks kr 3.000,- pr. sykkel innenfor en ramme på kr 50.000,- pr år i perioden 2015-2017 * Å merke /skilte utvalgte sykkelruter i kommunen og å markedsføre disse Jf. ellers tiltak 1 om å prioritere utbygging av gang- og sykkelveier	X	X	X	X	Rådmann/ Kultursjefen / idrettslag	Tilskuddordning for kjøp av elsykkel iverksatt 2015 (tilskudd 20% av pris og maks kr 3.000,- pr. sykkel innenfor en ramme på kr 50.000,- pr år i perioden 2015-2017.) Sykkelstrategi for Overhalla kommune 2015-2020 vedtatt av kommunestyret 21.12.2015 PS 102/15 *"Vind i håret - sykkelstrategi Overhalla kommune 2015-2020"*

Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
3.6.5 Mengde klimagass-utslipp fra landbruk.	Statistikk SSB/årlig (SSB har for tiden sluttet å utgi statistikk på kommunenivå. Måling avventes til det foreligger adekvat statistikk)		**Ambisjon: Klimautslipp fra landbruk skal reduseres vesentlig innen 2020 (ambisjon fastsettes nærmere når det foreligger sikrere målemetoder/ statistikk). Se ellers egne ambisjoner for relevante tiltak nedenfor**.						
		1	**Å stimulere til tilstrekkelig forekomst og utnyttelse av lagerkapasitet for husdyrgjødsel** (lagerkapasitet er en økende utfordring i næringen i og med økende produksjon pr. enhet). Steg 1: Å stimulere til kartlegging av behov/ledig kapasitet og til samhandling for å øke utnyttelsesgraden Steg 2: Å utrede behov for nye felles naturgjødselslager. Steg 3: Vurdere kommunalt tilskudd til eventuelt nye felles	X X X	 X X			MNS Miljø og landbruk/ landbruk sorganisasjoner	Undersøkelser har avdekket: *Kjellere som ikke har vært i bruk kan ha fått frostskader *Bønder med for liten kapasitet har avtaler om bruk av overkapasitet på gårder med

			naturgjødselslager.						drift *Jordleieavtaler kan også inneholde avtale om bruk av gjødsellager
		2	**Å stimulere til bedre grøfting av dyrkamark** (svak drenering /jordstruktur /større maskiner/jordpakking bidrar til økt utslipp og dårligere avlinger) Tiltak: *Rådgivning/kunnskapsbygging *Å være pådriver overfor staten for statlig tilskudd *Å utrede mulighet for lokal tilskuddsordning	X	X			MNS Miljø og landbruk/ Landbruksorganisasjoner	Lokal prioritering av SMIL-midler /arbeidstid ved MNS Miljø og landbruk har bidratt til økt fokus og gjennomføring av en rekke hydro-tekniske anlegg i næringen med godt resultat
		3	Å stimulere til et utviklingstiltak som bidrar til at gårdbrukere på en enklere måte og med mindre transport kan skaffe seg nødvendig dyrefor (jordformidlingsordning / jordbank etc.).	X	X	X	X	Ordfører/ rådmann	Prosjekt med kartlegging av potensiale foreligger: http://namdal.nlr.no/media/ring/1232/Sluttrapport%20.pdf NLR arbeider med søknad om midler til prosjekt med jord-formidlings-ordning . Prosjekt-søknad sommer/ høst 2016.
		4	Å stimulere til ØKO-kjøring i landbruket (ØKO-kjørekurs etc.).	X	X	X	X	MNS miljø og landbruk og landbruksorganisasjoner	Det planlegges kurs i energieffektiv traktorkjøring i 2016
		5	Være klar til å ta i bruk husdyrgjødsel til bioenergiproduksjon når teknologien på området er utviklet optimalt.	X	X	X	X	MNS Miljø og landbruk i samarbeid med landbruksorganisasjoner/gårdeiere.	
		6	Stimulere til produksjon av økologiske landbruksprodukter som markedet etterspør.	X	X	X	X	MNS M&L i samarbei	

								d med NLR	
Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
3.6.6 Aktivitetsnivå når det gjelder skogkultur og tynning	Overslag/telling fra miljø- og landbruks-forvaltningen i MNR/årlig		**Ambisjon: Skogens potensial til CO2-binding skal utnyttes (innenfor forsvarlige rammer bl.a. knyttet til naturmangfold og uberørt natur).**						Aktivitetsdata 2000-2015.
		7	Å bidra aktivt til "Skogpådriverprosjektet i Namdal" Et aktivitetspådrivernettverk for skognettverket i Namdalen Herunder å bidra til at prosjektet vektlegger skogkultur/ungskogpleie	X	X			Ordfører MNS Miljø og landbruk	Overhalla kommune deltar i prosjektet
		8	1.Å ta initiativ til et samarbeidsprosjekt for rydding langs veier, åkerkanter mv. i vårt distrikt og utnyttelse av det som blir ryddet, med flere synergieffekter: bioenergiutnyttelse/ reiseliv/ turisme/ mer sollys til åkerland og økt matproduksjon/ estetikk/ åpne synsfelt, trafikksikkerhet mm. Samarbeidsprosjekt MNS Miljø og landbruk/Overhalla kommune/landbruksorganisasjoner/ produsenter av biomateriale til energiproduksjon, regionale myndigheter inkl. Statens vegvesen m.fl. 2. Å stimulere til mest mulig lokal energiproduksjon/-utnyttelse av det biomateriale som ryddes.	X	X			Ordfører/ rådmann/ MNS Miljø og landbruk	
		9	Å utrede mulighetene for å stimulere til økt plantetall i plantefeltene / fortetting herunder mulig lokal støtteordning.	X	X	X	X	MNS Miljø og landbruk	
		10	Overhalla kommune deltar i skoleskogdager (Kvatningen)	X	X	X	X	Rådmann en/ MNS Miljø og landbruk	Skolene deltar (5. klassetrinn)
		11	Se ellers relevante tiltak innenfor landbruket under andre delmål i planen (avfall og energi) og under klimagassutslipp transport.						
Indikator	**Måling/Tid**		**Ambisjon og tiltak**	**2016**	**2017**	**1018**	**2019**	**Ansvar**	**Status**
			Det vises ellers til Strategisk plan for miljø- og landbruksforvaltningen MNS, revidert i 2014.	X	X	X	X	MNS Miljø og landbruk	

4.1.4 God folkehelse (hovedmål 4)

- Prosjekt for innbyggere arrangeres en gang i året, eks Aktiv Overhalla, Friluftslivets år.
- Kulturtur med sykehjem, Museet Midt, Overhalla Historielag og kulturkontoret.
- Turløyper forbedres og utvikles bl. a skilting og informasjon.
- Sykkelkommune nr.1, tilskudd elsykkel, skilting, utvikling av tilrettelegging, sykle til jobben-aksjon.
- Frisklivssentral
- Innføre felles strategi for barnehager og skoler med tanke på ernæring og fysisk aktivitet.
- Stimulere lag og foreninger ved tildeling av kulturmidler.
- Fortsette med *Trivelig tur* også med løyper for barnehager/skoler.

4.2 Tjenestetilbudet

Fokusområdet BRUKERE omfatter kommunen som leverandør av velferdstjenester til barn, unge, pleietrengende etc. Fokusområdet skal sikre prioritering og ressursbruk i forhold til brukerne av kommunens tjenester. Kommuneplanen har definert to hovedmål under dette fokusområdet.

4.2.1 Barn og unge (hovedmål 5)

(Grunnskole, kulturskole og voksenopplæring)

Kvalitetsutvikling

Arbeidet med å videreutvikle kvaliteten i det spesialpedagogiske arbeidet i kommunen, tilpasset opplæring og forebygging av atferdsvansker må fortsatt ha stor fokus. Samarbeidet med PPT er inne i god videreutvikling. Fagområdene helse og oppvekst har dialog for å videreutvikle vårt samarbeid til beste for barn og unge. Ved nytilsettinger av pedagoger er det viktig at vi klarer å oppfylle kravene til undervisningskompetanse i basisfagene som er innført.

ZERO

Overhalla kommune har siden 2008 brukt anti-mobbeprogrammet ZERO. Arbeidet mot mobbing er særdeles viktig og det skal jobbes videre med endringer/ forbedringer av skolenes handlingsplaner mot mobbing.

Læremidler

Gjennom innføring av læringsbrett, har vi vi innført en ny og bedre metodikk knyttet til bruk av digitale ressurser/ digitale hjelpemidler i opplæringen.
Kommunen er nå bedre rustet for at elevene skal

- Oppnå best mulig generell digital kompetanse (den 5. basisferdigheten)
- Oppnå best mulig ønsket læringseffekt gjennom bruk av digitale ressurser/ hjelpemidler i læringsprosessene.

Bygningsmassen

Forbedringer på Hunn skole står nå for tur. Elevtallet på Hunn skole stiger og ved utbygging/ forbedringer må det tas høyde for at skolen vil ha behov for utvidet elevkapasitet.
Den nye barneskolen på OBUS vil allerede nå ca 230 elever (som skolen er dimensjonert

for) om ett år. Dette krever raske beslutninger med hensyn til videre utvikling av skolen. Framover vil også ungdomsskoledelen kreve økt elevkapasitet.

Barnehager
Kommunen klarer gjennom midlertidige løsninger å oppfylle plikten til å gi alle barn med rettighet barnehageplass. Ny barnehage på Skage vil dekke behovet for barnehageplass for alle barn bosatt på Skage. Hvordan det framtidige barnehagetilbudet i Ranem krets skal organiseres, må vurderes i forhold til etterspørselen. Denne planleggingen må blant annet ta stilling til om den midlertidige avdelingen i Barlia skal være en permanent barnehageløsning videre.

Behov for kompetanseutvikling i barnehagene
Det er ønskelig at vi klarer å videreutvikle tilbudene i barnehagene på en slik måte at vi hele tiden klarer å ha fokus på **tidlig innsats**. Dette krever god kompetanse hos personalet for å kunne gi de barna det gjelder et godt nok tilbud, og vi må videreutvikle våre spesialpedagogiske støttefunksjoner. Vi har nå et «innsatsteam» som består av 2 spesialpedagoger, logoped og helsestasjon. Samspillet mellom disse fagpersonene ønsker vi å utvikle videre. Fokus på språkutvikling og regneforståelse krever god kompetanse hos de ansatte. Gjennom samarbeid med PPT har vi hatt spesielt fokus på språk de siste årene, og dette tiltaket fortsetter også neste barnehageår. Utviklingsplan for barnehagene på lik linje med grunnskolene ble behandlet av kommunestyret i november 2016. I alt utviklingsarbeid, er vår private barnehage i kommunen sidestilt med de kommunale barnehagene.

4.2.2 Fornøyde brukere (hovedmål 6)

Organisering og ledelse
Helse og omsorg har de siste årene blitt organisert i 3 enheter; hjemmetjenesten, sykeheimen og helse og familie.
I løpet av høsten 2015 og første halvår 2016, har helse og omsorg gjennomført en evaluering av dagens organisering. Selv om det meste fungerer godt under dagens organisasjonsmodell fra 2008, er det viktig å ikke “hvile på laurbærene”, men utvikle organisasjonen i takt med tiden og tjenestebehovet.
Det ble vedtatt at helse og familie skulle deles i 2 enheter pga. sin størrelse og kompleksitet. Tjeneste for funksjonshemmede (TFH) er nå definert som en egen enhet og heter *Bo- og miljøtjenesten*. Ny enhetsleder startet 1.9-2016. Enhet Helse og familie består nå av følgende tjenester: Legetjeneste, helsestasjon, fysio-/ergoterapi, rus- og psykisk helsetjeneste og kjøkkentjenesten. Denne endringen vil styrke ledelse og organisering av begge enhetene.

Brukerundersøkelse
Helse og omsorg gjennomfører brukerundersøkelser annethvert år med verktøyet bedrekommune.no. Verktøyet blir jevnlig forbedret, uten at en kanskje roper hurra for alle endringene. Brukerundersøkelsen er mest til innvortes bruk med tanke på arbeidet med kontinuerlig forbedring.

Brukerråd/ brukermedvirkning
Helse og omsorg opprettet brukerråd på sykeheimen i forbindelse med sertifiseringsprosessen som livsgledesykeheim. Målet med brukerrådet er at tjenesten utvikles i samarbeid med brukerrepresentanter.

Kommunehelsetjenesten har historisk vært dårligere på brukermedvirkning enn spesialisthelsetjenesten, opprettelse av brukerråd blir derfor et viktig steg mot å bli bedre på dette området.
Sykeheimen er bare en del av helse og omsorg, og vi vil i planperioden evaluere brukerrådet til sykeheimen og vurdere hvordan en kan organisere dette for alle brukergruppene innen helse og omsorg.
Når det gjelder prosjekter, organiseres de med involvering av brukerrepresentant.

Kompetanseheving
God kompetanse er essensielt for å yte gode tjenester. Rutinene i forbindelse med kompetanseheving har blitt evaluert i 2016 og en sørger videre for årlig rullering av handlingsplanen etter et årshjul.
Målet framover for helse og omsorg er å utvikle generalisten og ikke spesialisten. Lederne kartlegger sine enheter og bestemmer tidlig i året hvilken kompetanse som mangler eller som må styrkes. Dette blir informert om til alle ansatte med håp om at de som er interessert kan ta den videreutdanningen. Det søkes årlig på kompetansemidler til fylkesmannen. Nytt fra 2015 var at de utlyste midler til innovasjonsprosjekter, dette for å stimulere til innovasjon i helse og omsorg. Overhalla fikk kr. 500 000 for 2015 og får omtrent samme tilskuddet for 2016. Dette er et samarbeidsprosjekt med senter for omsorgsforskning(SOF) og prosjektet heter *«Opplæringsmodell i dokumentasjon».*
Overhalla helse og omsorg søkte om til sammen 4 prosjekter innen innovasjon for 2016:

1. *Opplæringsmodell dokumentasjon*
2. *Trainee for nyutdannet sykepleiere (samarbeid mellom Overhalla og Sykehuset Namsos/Levanger)*
3. *Smart bygging av omsorgsboliger (samarbeid med Skogmo industripark, Sintef, husbanken og Vikna kommune)*
4. *Interaktiv videokommunikasjon innen kreftsykepleie (samarbeid mellom Nord universitet, Namdalseid og Snåsa kommune)*

Det viser seg at det er lite midler til nye innovasjonsprosjekter for 2016, og dermed får kommunen «bare» tilskudd til dokumentasjonsprosjektet. Det er litt synd da vi allerede er i gang med prosjekt 2 og 3 og hadde satset på tilskudd. Vi stopper ikke opp, men vurderer om vi har andre muligheter og søker andre tilskudd.

Velferdsteknologi
Det investeres i nytt sykesignalanlegg på sykeheimen og nye trygghetsalarmer i hjemmetjenesten. Prosjektet er omfattende og gjelder både aktive og passive alarmer i institusjon, omsorgsboliger og i hjemmene. I tillegg behandles adgangsstyring til institusjonen, pasientrom, avdelinger m.m. Dette for trygghet og sikkerhet, men også for å bedre dagens organisering. Det ligger muligheter for videre utvikling i et nytt varslingsanlegg.

Nye planer i perioden

- *Rehabiliteringsplan*
- *Demensplan 2020, dagens demensplan i Overhalla skal rulleres, oppstart høst 2016*
- *Revidering av Boligsosial plan*
- *Sosialpolitisk plan*
- *Revidering av rusmiddelpolitisk handlingsplan*

Boligplaner for perioden

- Forstudie for Helsetomta er i 2016 gjennomført.

- Omsorgsboliger til yngre og eldre planlegges på ledig tomt ved helsesenteret (se egen sak).
- Nye lokaler for legevakt planlegges av ei arbeidsgruppe (ledet av kommuneoverlegen) og i samarbeid med sykehuset Namsos (planlegges og bygges i planperioden)

Samhandlingsreformen
Samhandlingsreformen var en retningsreform som ble utrullet fra 2012 til 2016.
Med reformen kom det nytt lovverk, ny kommunal helse- og omsorgslov og ny folkehelselov, ny nasjonal helse og omsorgsplan, nye forskrifter og meldinger. Målet var å forebygge mer, behandle tidligere og samhandle bedre. Pasient og brukere skal få tidlig og god hjelp når de trenger det og nærmest der de bor.
Tjenesteavtaler og særavtaler er inngått mellom kommune- og spesialisthelsetjeneste og som evalueres og endres etter behov. Fagråd etableres av ASU (administrativt samarbeidsutvalg) i Nord-Trøndelag og bidrar til bedre samhandlingsrutiner i tråd med tjenesteavtalene.

Kommunal øyeblikkelig hjelp døgntilbud innen rus og psykisk helse
Samhandlingsreformen kom ikke i mål med sine tiltak innen 2016. Restansen er Kommunal øyeblikkelig hjelp døgntilbud og ordning for utskrivningsklar pasienter innen rus og psykiske helse. Det er bestemt at dette skal gjennomføres fra 2017. **ASU** har nedsatt ei arbeidsgruppe sammensatt av representanter fra både kommunehelse og spesialisthelsetjeneste. Det kommer i tillegg enn veileder fra helsedirektoratet som blir veiledende for denne arbeidsgruppen.

Friskliv
Prosjektperioden for friskliv varte ut 2015 og kommunestyret vedtok at aktiviteten ble overført til ordinær drift fra 2016. Det er ansatt en frisklivkoordinator i 20% stilling, som planlegger og samarbeider med alle enhetene innen helse og omsorg for å gi tilbud om læring og mestring og livstilendring.

Samarbeid med frivilligheten
Kommunen og kommunehelsetjenesten trenger et tettere samarbeid med frivilligheten enn vi har i dag. Grunnen er de utfordringene samfunnet står overfor i forbindelse med flere eldre og mindre yrkesaktive. Det finnes selvsagt allerede svært mye godt samarbeid i dag, men potensialet er større og kan stadig utvikles.
I planperioden er målet å rekruttere frivillige til bl.a.:

- Turvenner hjemmeboende demente
- Turvenner til hjemmeboende som trenger støtte i en opptreningsperiode (jfr hverdagsrehabilitering)
- Frivillige til å bistå med aktiviteter til de som bor på sykeheimen (jfr livsgledekriteriene, målet er at brukerne skal delta på aktiviteter og komme seg ut en gang pr uke).
- M.m

Dagtilbud hjemmeboende demente
Dagens dagtilbud til hjemmeboende demente på gård er under avvikling pga. oppsigelse av avtale (gårdbruker har sagt opp). Dette tilbudet avvikles til ferien og alle involverte er informert.
Nytt dagtilbud er under planlegging og målet er at brukerne får et nytt tilbud etter ferien. Kommunen har hatt møte med Overhalla frivilligsentral for å vurdere om det kan finnes

muligheter for å organisere et dagtilbud på frivilligsentralen. Partene skal omgående møtes til forhandlinger. Det blir et spennende samarbeid som vi alle har stor tro på.

4.3 Godt arbeidsmiljø (hovedmål 7)

Kontinuerlig arbeidsprosess. Heltid/ deltid har vært i fokus i flere år. Bedriftshelsetjenesten er inn med bistand og opplæring.

4.4 Økonomi

God økonomistyring og optimal utnyttelse av ressurser er en forutsetning i presset økonomisk virkelighet. Fokusområdet ØKONOMI skal sikre handlefrihet til å utvikle kommunen og sikre prioriterte tjenesteområder.

5 TILTAK/ENDRINGER I PERIODEN 2016– 2019

Utfordringen i forhold til den langsiktige økonomiplanleggingen er å spå de framtidige inntektsrammene for kommunen. Signaler om kommunenes rammebetingelser fra staten har kort tidshorisont (ett år), og har til dels store svingninger også i det enkelte budsjettår.

Det er over flere år gjennomført flere omfattende innsparingstiltak og inntektsøkende tiltak for å tilpasse aktivitetsnivået til kommunens budsjettrammer. I forbindelse med budsjettarbeidet 2013 ble det vedtatt omfattende tiltak for å bedre den kommunale økonomien. Et av målene med omstillingstiltakene var å bidra til en mer bærekraftig og stabil økonomi for kommunen framover, og dermed økt stabilitet og langsiktighet for tjenestene som skal drives og utvikles videre.

Kommunen har i dag marginale muligheter for økt brukerbetaling som vil kunne medføre noe vesentlig økning av inntekten fremover. For de fleste ligger det begrensninger i forhold til regelverk og er knyttet opp imot inntekten til enkelte brukergrupper.

Den eneste realistiske kilden til vesentlig økte inntekter vil i hovedsak være eiendomsskatt. Kommunen har mulighet til å kreve inn maksimalt 7 ‰, som kan gi en potensiell samlet eiendomsskatt på kr 9 millioner mot dagens kr 6 millioner.
Rådmannen foreslår ikke å øke eiendomsskattesatsen utover den opptrappingen kommunestyret har vedtatt.

5.2 Endringer i driften

Mye av årsaken til handlingsrommet som er skapt er knyttet til innføring av eiendomsskatt og organisatoriske endringer. Positiv vekst i befolkningen har også bidratt positivt.

Revidert økonomiplanen 2017-2020 viser med de tiltak og forutsetninger at på kort sikt har en et bra «grep» om økonomien. Men reduksjon i statlige overføringer og økte kapitalkostnader vil redusere handlingsrommet gradvis i planperioden.

Til tross for en investeringsplan med mange og varierende prosjekter vil det fortsatt være behov som trolig vil komme inn i senere økonomiplaner.

Frie inntekter vil i løpet av planperioden bli redusert med kr 2,5 millioner.
Finanskostnadene øker fra kr 18 til 23 millioner. Den årlige avsettingen til fond reduseres med kr 5,5 millioner. En vil likevel få en styrking av disposisjonsfondet, som ved utgangen av 2020 planlegges å kunne bli 60 millioner kr.

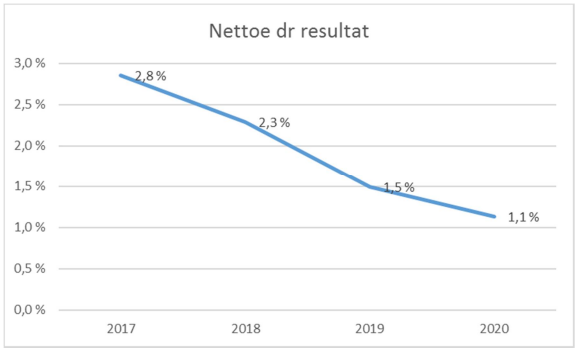

Netto driftsresultat i forhold til driftsinntekten vil gå ned og bli under anbefalt avsetting på 2 %. Dette er en løsning som en kan ha i en kortere periode, men på lang sikt må driften tilpasses inntektene. Om befolkningsprognosene slår til, vil kommunen også få en inntektsøkning som kan bidra til å finansiere kapasitetsøkende investeringer. Dette tas inn i budsjett/økonomiplanene først når en har sikre tall å bygge inntektsanslagene på.

Med dagens høye lønnsnivå og den lave renten vil investeringer som reduserer behovet for personell være god økonomi for kommunen. Besparelsen akkumuleres ved at

personellkostnaden vil stige, mens kapitalkostnadene vil avta i takt med nedbetaling av lån og realverdien på kaptalkostnadene i takt med den generelle prisstigningen.

Som en har vært inne på tidligere knytter det seg alltid vesentlig usikkerhet til tallene i slutten av en planperiode.

5.3 Rådmannens forslag til revidert økonomiplan 2017-2020

Budsjettskjema 1A - drift	Regnskap	Budsjett	Revidert økonomiplan 2017-2020			
(Tall i kr 1000)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på inntekt og formue	75 389	79 850	84 648	84 648	84 648	84 648
Ordinært rammetilskudd	134 730	144 566	147 053	145 505	144 434	144 555
Skatt på eiendom	6 408	6 357	6 470	6 470	6 470	6 470
Andre direkte eller indirekte skatter	391	390	390	390	390	390
Andre generelle statstilskudd	16 746	20 275	22 579	22 579	22 579	22 579
Sum frie disponible inntekter	**233 665**	**251 438**	**261 140**	**259 592**	**258 521**	**258 642**
Renteinntekter og utbytte	2 267	1 549	1 432	1100	800	500
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	9 472	10 440	10 051	10255	11094	11680
Avdrag på lån	9 910	10 839	9 916	11 276	11 767	12 242
Netto finansinnt./utg.	**-17 115**	**-19 730**	**-18 535**	**-20 431**	**-22 061**	**-23 422**
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk		-				
Til ubundne avsetninger	28 258	23 684	26 234	24 390	21 856	20 716
Til bundne avsetninger	1 870	1 769	1 497	1 497	1 497	1 497
Bruk av tidligere regnsk.m. mindreforbruk	6 131	-				
Bruk av ubundne avsetninger	10 864	13 308	19 091	19 091	19 091	19 091
Bruk av bundne avsetninger	337	245	355	355	355	355
Netto avsetninger	**-12 795**	**-11 900**	**-8 285**	**-6 441**	**-3 907**	**-2 767**
Overført til investeringsregnskapet		750	850	850	850	850
Til fordeling drift	203 756	219 058	233 470	231 871	231 703	231 603
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	200 746	219 058	233 470	231 871	231 703	231 603
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	**3 010**	**0**	**0**	**-0**	**-0**	**0**

Revidert økonomiplan 2017 – 2020 for Overhalla kommune
- positiv, frisk og framsynt -

Budsjettskjema 1B - drift	Regnskap	Budsjett	Revidert økonomiplan 2017-2020			
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Politiske styringsorganer	407	2 084	328	328	328	328
Stabs- og støttefunksjoner	15 324	13 398	14 951	14 951	14 951	14 951
Fagområde oppvekst	74 581	80 187	83 422	83 422	83 422	83 422
(helårseffekt redusert stilling (er) høst 17)				-509	-509	-509
Fagområde helse/sosial	68 821	72 658	75 664	75 664	75 664	75 664
(Styrket bemanning avlastning sykeheimen)				-600	-600	-600
Fagområde kultur	8 616	13 799	18 182	18 182	18 182	18 182
Fagområde teknisk	26 254	27 359	30 726	30 726	30 726	30 726
(Brannberedsskapskurs)					-100	-150
(Ny barnehage Skage innsparingsmål)				-600	-600	-600
(Økt husleieinntekter - omsorgsboliger)				-	-50	-100
Skatter, rammetilskudd, renter og avdrag	-12 082	-12 070	-12 334	-12 334	-12 334	-12 334
Midtre Namdal Samkommune	18 824	21 644	22 531	22 641	22 623	22 623
Sum fordeling drift (til skjema 1A)	**200 746**	**219 058**	**233 470**	**231 871**	**231 703**	**231 603**

Budsjettskjema 2A - investering	Regnskap	Budsjett	Revidert økonomiplan 2017-2020			
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Investeringer i anleggsmidler	76 135	113 575	82 038	46 050	36 550	45 250
Utlån og forskutteringer	1 699	1 000	-	-	-	-
Kjøp av aksjer og andeler	675	750	850	850	850	850
Avdrag på lån	2 919	2 655	1 330	1237	1417	1567
Dekning av tidligere års udekket			-	-	-	-
Avsetninger	887	794	655	1000	1000	1000
Årets finansieringsbehov	**82 315**	**118 774**	**84 873**	**49 137**	**39 817**	**48 667**
Finansiert slik:						
Bruk av lånemidler	61 454	96 965	65 467	39 000	31 400	26 600
Inntekter fra salg av anleggsmidler	1 852	1 600	1 900	1000	1000	1000
Tilskudd til investeringer	0	-	-			10000
Kompensasjon for merverdiavgift	14 610	13 810	13 191	7 050	5 150	8 650
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	3 812	5 649	985	1237	1417	1567
Andre inntekter	0					
Sum ekstern finansiering	**81 729**	**118 024**	**81 543**	**48 287**	**38 967**	**47 817**
Overført fra driftsbudsjettet		750	850	850	850	850
Bruk av tidligere års udisponert			-			
Bruk av avsetninger	586		2 480	-	-	-
Sum finansiering	**82 315**	**118 774**	**84 873**	**49 137**	**39 817**	**48 667**
Udekket/udisponert	-	-	-	-	-	-

Budsjettskjema 2B - investering	Budsjett	Rev budsjett	Revidert økonomiplan 2017-2020			
	2016	2016	2017	2018	2019	2020
Kommunale bygg						
Ny Skage barnehage (2013-2015)	38 000	34 000	19 000	-	-	-
Hunn skole - byggteknisk gjennomgang og ny	500	-	750	20 000	20 000	-
Obus - uteområde/ videre utbygging	-	-	500	9 000	9 000	-
Brannstasjon	3 250	150	8 950	-	-	-
Rehabilitering Gimle (2016-2018)	400	-	-	-	1 000	40 000
Forprosjekt for utbygging av tomt til helse- o	10 500	1 000	9 500	10 000	-	-
Resturering tak og enøk. Helsesenteret	5 750	2 375	5 500	-	-	-
Enøk Moamarka barnehage	-	-	-	-	1 500	-
Ranemssletta barnehage - utvidelse	-	-	3 000	-	-	-
Forprosjekt uteområdet OBUS	300	-	-	-	-	-
Vann og avløp (ramme eks mva)	-	-	-	-	-	-
Overbygg pumpestasjoner	400	100	500	200	200	-
Høydebaseng Skage	7 000	910	12 000	-	-	-
Vann og avløp Hildresåsen	6 000	-	-	-	-	-
Pumpestajoner Gansmo/ Granheim avløp	-	100	1 500	-	-	-
Avløpsbehandling jf tiltaksplan	-	-	-	-	-	1 000
Vannforsyning jf tiltaksplan	-	-	-	-	-	1 000
Pumpestasjoner avløp	-	-	-	1 600	1 600	-
Utredning nytt renseanlegg for Ranem rense	-	-	200	-	-	-
Nytt vannmålerpunkt på nett	-	-	450	-	-	-
Oppkobling av eksisterende vannmålere - st	-	-	350	-	-	-
Implementering vannmålere privat	-	-	434	-	-	-
Komtek slam (dataprogram)	-	-	150	-	-	-
Veg og trafikksikkerhet	-	-	-	-	-	-
Veiplan - asfaltering	-	-	-	-	2 000	2 000
Trafikksikkerhetstiltak Barlia	-	-	-	2 000	-	-
Trafikksikkerhetstiltak Skage (Kroken)	-	-	-	1 000	-	-
Trafikksikkerhetstiltak OBUS (Svenningsbron	-	-	400	-	-	-
Trafikksikkerhetstiltak	-	-	500	500	500	500
Opprusting av kommunal veg Himo-Kalvetrø	-	150	2 000	-	-	-
Krabbstuvegen - utbedring kryss	-	-	1 000	-	-	-
Skage industriområde - standardheving veg	-	-	3 100	-	-	-
Stedsutvikling/ reguleringsplaner/ tilrettele	-	-	-	-	-	-
Reguleringsplanarbeid - Skage industriområ	250	167	83	-	-	-
Reguleringsplan/ stedsutvikling - Ranemslet	-	-	1 000	-	-	-
Vurdering av nytt tomteområde i Hildresåse	10 100	220	-	-	-	-
Skageåsen trinn 4	-	100	7 300	-	-	-
Parkeringsplass Ranem kirke	-	-	850	-	-	-
Utvidelse Skogmo industriområde	-	-	1 700	-	-	-
Energitiltak lysløper	-	-	-	300	-	-
Gatelys - standardheving	-	-	-	250	250	250
Sykkelparkering Ranemssletta barnehage og	-	-	200	-	-	-
El bil 2015	500	500	700	700	-	-
Varmestyringsprogram Ranem og Skage kirke	-	-	150	-	-	-
Elveforebygging	500	-	-	500	500	500
Klykkbekken- Sikring mot erosjon/skred (VV	-	-	271	-	-	-
	83 450	**39 772**	**82 038**	**46 050**	**36 550**	**45 250**